

Vanhempien parisuhdetyytyväisyyden yhteys lapsen sosiaaliseen kompetenssiin viiden vuoden iässä

Psykologian
pro gradu -tutkielma

Laatijat:
Kati Kallonen
Alisa Seppä

13.12.2023
Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Psykologian ja logopedian laitos

KATI KALLONEN ja ALISA SEPPÄ: Vanhempien parisuhdetyytyväisyyden
yhteys lapsen sosiaaliseen kompetenssiin
viiden vuoden iässä

Pro gradu -tutkielma, 53 sivua

Psykologia

Joulukuu 2023

Parisuhde ja perheen vuorovaikutussuhteet luovat pohjan lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittymiselle. Aiemmin vanhempien parisuhdetyytyväisyyden vaikutuksia lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen on tutkittu lähinnä haasteiden näkökulmasta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten vanhempien parisuhdetyytyväisyys raskausajasta lähtien on yhteydessä viisivuotiaan lapsen sosiaaliseen kompetenssiin ja erityisesti prososiaalisuuteen.

Tutkimuksen perheet olivat osa Finnbrain-tutkimushanketta. Vain harvoissa otoksen perheissä molemmat vanhemmat olivat vastanneet kaikkiin tutkimuksen kannalta oleellisiin kyselyihin. Sen vuoksi isien ja äitien otokset analysoitiin erikseen. Äitien aineisto koostui 290:sta äidistä sekä heidän lapsistaan ja isien aineisto puolestaan 109:sta isästä sekä heidän lapsistaan. Vanhemmat täyttivät Revised Dyadic Adjustment Scale (RDAS) -kyselyn parisuhdetyytyväisyydestä raskausviikolla 32 sekä lapsen ollessa 1-, 2-, ja 5-vuotias. Lisäksi äidit arvioivat lapsen sosiaalisen kompetenssin Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ, suom. Vahvuuksien ja vaikeuksien kyselylomake) -kyselyllä sekä Monitahoarviointi sosiaalisesta kompetenssista -kyselyllä (MASK) lapsen ollessa 5-vuotias.

Tutkimuksessa parisuhdetyytyväisyys laski merkitsevästi sekä isillä että äideillä raskausajan ja viiden vuoden mittauspisteiden välillä. Keskimääräinen muutos oli kuitenkin suhteellisen vähäistä, eikä merkitsevyydestä huolimatta voida olla varmoja muutoksen todellisesta merkittävydestä ja huomattavuudesta perheen arjessa. Tulokset osoittivat, ettei isien parisuhdetyytyväisyys ollut missään mittauspisteessä yhteydessä viisivuotiaan lapsen sosiaaliseen kompetenssiin. Äitien parisuhdetyytyväisyys taas oli yhteydessä lapsen sosiaaliseen kompetenssiin kaikissa mittauspisteissä. Regressiomallien selitysasteet olivat kuitenkin melko pienet. Tulosten perusteella parisuhdetyytyväisyys vaikuttaisi olevan ainakin yksi useista sosiaaliseen kompetenssiin vaikuttavista tekijöistä. Tutkimus antoi myös ensimmäisten joukossa viitteitä siitä, että vanhempien parisuhdetyytyväisyyden vaikutukset ulottuvat vielä negatiivisia, ongelmakäyttäytymiseen liitettyjä seurauksia laajemmalle. Vanhempien parisuhdetyytyväisyys voikin tukea lapsen sosiaalisia vahvuuksia sekä empatia- ja yhteistyötaitoja.

Avainsanat: Parisuhde, parisuhdetyytyväisyys, sosiaalinen kompetenssi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Mistä parisuhdetyytyväisyys koostuu?	5
1.2	Parisuhde ja vanhemmuus	6
1.2.1	Isien ja äitien parisuhdetyytyväisyyden erot	8
1.3	Sosioemotionaalinen kehitys	9
1.3.1	Sosiaalinen kompetenssi	10
1.4	Vanhempien parisuhdetyytyväisyyden vaikutus lapsen sosiaaliseen kompetenssiin	11
1.5	Tämä tutkimus	13
2	Menetelmät	15
2.1	Aineisto ja tutkimuksen kulku	15
2.2	Mittarit	16
2.2.1	Sosiaalinen kompetenssi	16
2.2.2	Parisuhdetyytyväisyys	18
2.3	Taustamuuttajat	18
2.3.1	Masennus	18
2.3.2	Sosiodemografiset tiedot	18
2.4	Tilastolliset analyysit	19
3	Tulokset	21
3.1	Aineiston kuvailevat tunnusluvut	21
3.2	Äitien ja isien otoksiin mukaan otettujen ja ulkopuolelle jääneiden vertailu	21
3.3	Parisuhdetyytyväisyyden muutos	28
3.4	Tausta- ja päämuuttajien väliset yhteydet	29
3.4.1	Äitien parisuhdetyytyväisyyden ja lapsen sosiaalisen kompetenssin välinen yhteys	29
4	Pohdinta	32
4.1	Parisuhdetyytyväisyyden muutos	32
4.2	Äidin parisuhdetyytyväisyyden vaikutus lapsen sosiaaliseen kompetenssiin	33
4.3	Isien parisuhdetyytyväisyyden vaikutus lapsen sosiaaliseen kompetenssiin	35
4.4	Taustamuuttajien vaikutus lapsen sosiaaliseen kompetenssiin	37

4.5	Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusehdotukset	37
4.6	Johtopäätökset	39
	Lähteet	41

1 Johdanto

Parisuhde luo pohjan perhesuhteille tilanteissa, joissa lasta odottavat vanhemmat elävät parisuhteessa. Yksi tapa havainnollistaa parisuhteen toimivuutta on parisuhdetyytyväisyys. Parisuhdetyytyväisyydelle on monia määritelmiä, mutta perinteisen Busbyn ja kumppaneiden (1995) määritelmän mukaisesti se voidaan jakaa tyydyttävyyteen, yhteisymmärrykseen sekä yhtenäisyyteen. Yleisesti ottaen parisuhdetyytyväisyyden ajatellaan laskevan vähän tai kohtalaisesti vanhemmuuteen siirryttäessä (Mitnick ym., 2009; Twenge ym., 2003; Bogdan ym., 2022). Parisuhdetyytyväisyyden laskun on kuitenkin todettu olevan yleisempää sekä usein myös voimakkaampaa äideillä (Don & Mickelson, 2014). Toisaalta samankaltainen lasku on huomattu muutamissa tutkimuksissa myös lapsettomilla pareilla, joten parisuhdetyytyväisyyden lasku saattaa olla osittain myös seurausta ajan kulusta (Mitnick ym., 2009).

Koska parisuhde toimii koko perheen vuorovaikutussuhteiden lähtökohtana, on sen huomioiminen lapsiperheiden hyvinvoinnin kannalta välttämätöntä. Ajatusta siitä, että parisuhteen vuorovaikutus ja sen herättämät tunteet kulkeutuvat myös lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen, kutsutaan spillover-hypoteesiksi (Erel ja Burman, 1995). Tämän mekanismin voidaankin ajatella osaltaan selittävän parisuhdetyytyväisyyden, vanhemmuuden taitojen sekä lapsen kehityksen välistä yhteyttä. Vanhempien parisuhdetyytyväisyyteen vaikuttaa vahvasti myös yhteisvanhemmuus eli vanhempien kyky koordinoida keskinäistä toimintaansa lapsen edun mukaisesti (McHale, 2007). Toimiva yhteisvanhemmuus parantaa sekä vanhempien että lapsen hyvinvointia vähentämällä perheen sisäisiä jännitteitä ja konflikteja (Kitzmann, 2000). Konflikteille altistunut lapsi saattaaakin oppia epäadaptiivisia käyttäytymismalleja vanhempien negatiivista kommunikaatiota seurattessaan (Cummings ja Davies, 2010; Bandura, 1977).

Koko perheen vuorovaikutussuhteet ovat keskeisiä lapsen sosiaalisen kehityksen kannalta, sillä vuorovaikutuksessa opitaan käyttäytymismallien lisäksi myös toisten huomioonottamista, sosiaalista havaitsemista sekä itsesäätelytaitoja (Cooke ym., 2016). Sosiaalisesti kompetentti lapsi omaa monipuolisia sosiaalisia taitoja, joita hän osaa hyödyntää tilanteeseen sopivalla tavalla ja kykenee siksi ylläpitämään myönteisiä suhteita toisiin (Bierman & Welsh, 1997). Sosiaalinen kompetenssi voidaan edelleen jakaa pro- ja antisosiaalisuuteen. Antisosiaalisuuden, kuten ulos- ja sisäänpäin suuntaavien käytösongelmien yhteys vanhempien parisuhdetyytyväisyyteen on havaittu useissa tutkimuksissa (Knopp ym., 2017; Salo, 2022; Fishman & Meyers, 2000). Ensimmäisten tutkimusten perusteella myös prososiaalisuudella ja parisuhdetyytyväisyydellä vaikuttaisi olevan yhteys (Arabaci & Demircioğlu, 2021; Mark & Pike, 2017). Tämä tutkimus laajentaa käsitystä kyseisten muuttujien

välisestä yhteydestä keskittyen lapsen sosiaalisiin vahvuuksiin sekä empatia- ja yhteistyötaitoihin. Parisuhdetyytyväisyyden positiivisista vaikutuksista lapseen ei ole vielä juurikaan pitkittäistutkimusta. Ongelmien ennaltaehkäisyn ja interventioiden kehittämisen kannalta olisi kuitenkin tarpeellista tiedostaa perusteellisemmin myös lapsen kehitystä suojaavat ja tukevat tekijät. Yhteyden tutkimisen merkitystä korostavat myös tutkimustulokset siitä, että varhaislapsuuden prososiaalinen käyttäytyminen on yhteydessä myös myöhempään sosiaaliseen toimintakykyyn (Caputi ym., 2012; MacGowan & Schmidt, 2021). Oikea-aikaisella ja varhaisella tuella voitaisiin siis saavuttaa pitkäaikaisia hyötyjä sosiaalisen kompetenssin saralla.

Tutkimukseen haluttiin sisällyttää jo raskaudenaikainen parisuhdetyytyväisyys, sillä aiemmissa tutkimuksissa on saatu viitteitä siitä, että raskaudenaikaisella parisuhdetyytyväisyydellä saattaa olla vaikutuksia koko perheen vuorovaikutukseen (Korja, 2016). Parisuhdetyytyväisyys saattaa vaikuttaa lapsen sosiaaliseen kehitykseen myös esimerkiksi raskaudenaikaisen stressin välityksellä (Lehtola ym., 2016; Amici ym., 2022; O'Connor ym., 2002). Aihetta on kuitenkin tutkittu vasta vähän. Mukaan otettiin molempien vanhempien arviot parisuhdetyytyväisyydestä, sillä vanhemmuutta käsittelevässä kirjallisuudessa on usein toivottu molempien vanhempien järjestelmällistä osallistumista. Lisäksi tutkimuksissa, joissa on huomioitu sekä isien että äitien arviot parisuhdetyytyväisyydestä, on saatu ristiriitaisia tuloksia. Vanhempien välisellä konfliktilla on esimerkiksi havaittu olevan voimakkaampi vaikutus isien vanhemmuuteen (Harold ym. 2012; Coiro & Emery 1998; Wang ja Crane 2001). Toisaalta isien parisuhdetyytyväisyydellä on myös joissain tutkimuksissa huomattu olevan erityisesti positiivinen vaikutus lapsen sosiaaliseen kompetenssiin (Arabaci & Demircioğlu, 2021).

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, onko vanhempien raportoima parisuhdetyytyväisyys yhteydessä lapsen sosiaaliseen kompetenssiin viiden vuoden iässä. Koska lapsen sosiaalinen kompetenssi kehittyy vuorovaikutussuhteissa läpi lapsuuden, tutkimukseen otettiin mukaan molempien vanhempien sekä raskaudenaikainen että 1-, 2- ja 5-vuoden ikäpisteissä arvioitu parisuhdetyytyväisyys.

1.1 Mistä parisuhdetyytyväisyys koostuu?

Parisuhdetyytyväisyyden voidaan ajatella koostuvan kolmesta osiosta: tyydyttävyydestä, yhtenäisyydestä sekä yhteisymmärryksestä (Busby ym., 1995). Parisuhteessa, jossa on hyvä yhteisymmärrys, arvot kohtaavat ja pari on samaa mieltä suurista päätöksistä sekä tavoista osoittaa kiintymystä. Yhtenäisillä pareilla ajatellaan olevan hyvä keskusteluyhteys sekä yhteistä aikaa ja

tekemistä. Tyydyttävässä parisuhteessa ei taas juurikaan riidellä tai harkita eroa. Kaiken kaikkiaan korkean parisuhdetyytyväisyyden omaavat parit kuuntelevat toisiaan, kommunikoivat hyväntahtoisesti sekä näkevät toisensa positiivisessa valossa (Fincham ym., 2018).

Parisuhdetyytyväisyyttä on mitattu tutkimuksissa monin eri tavoin. Yleisimmin mittarit kuitenkin sisältävät emootioihin, käyttäytymiseen sekä parin vuorovaikutukseen liittyviä väittämiä. Lähestulkoon kaikki parisuhdetyytyväisyyden mittarit perustuvat kuitenkin yksinomaan itsearviointiin (Fincham ym., 2018).

Parisuhdetyytyväisyyteen vaikuttavat tekijät ovat monimutkaisia ja niissä on suurta yksilöllistä vaihtelua (Feeney, 2002). Esimerkiksi ongelmatilanteiden ja ristiriitojen yleisyys sekä parin kyky ratkaista niitä ovat voimakkaasti yhteydessä parisuhdetyytyväisyyteen (Cummings & Davies, 2010; Siffert & Schwarz, 2011). Ideaalissa tilanteessa ristiriidat ratkaistaan rakentavan keskustelun ja kompromissien avulla, kuitenkin ottaen toisen tunteet huomioon (Fortini ym., 2020). Tällainen rakentava konfliktinratkaisutyyli edistääkin parisuhdetyytyväisyyttä (Shulman ym., 2006; Siffert & Schwarz, 2011). Konfliktit eivät siis itsessään välttämättä ole huono asia, kunhan pari osaa ratkaista ne rakentavasti säilyttäen hyvän keskusteluyhteyden ja positiivisen ilmapiirin. Parisuhdetyytyväisyys on kuitenkin pelkkiä konflikteja laajempi käsite. Sen arvioinnissa olisi tärkeää huomioida niin myönteiset kuin ongelmallisetkin parisuhteen osa-alueet, sillä ne ovat usein toisistaan riippumattomia, eikä yhden näkökulman arviointi anna luotettavaa kokonaiskuvaa parisuhdetyytyväisyydestä (Fincham & Beach, 1999).

1.2 Parisuhde ja vanhemmuus

Aiemman tutkimuksen perusteella parisuhdetyytyväisyys laskee vähän tai kohtalaisesti vanhemmuuteen siirryttäessä (Mitnick ym., 2009; Twenge ym., 2003; Bogdan ym., 2022). Muutos parisuhdetyytyväisyydessä on havaittu sekä äideillä että isillä (Bogdan ym., 2022), mutta joidenkin tutkimusten mukaan parisuhdetyytyväisyyden lasku on yleisempää ja voimakkaampaa äideillä (Don & Mickelson, 2014). Salon ja kumppaneiden tutkimuksessa (2022) parisuhdetyytyväisyys kuitenkin pysyi tasaisena lapsen syntymästä aina toiseen ikävuoteen asti. Tulosta saattaa kuitenkin selittää tutkimukseen osallistuneiden suhteellisen korkea parisuhdetyytyväisyys lähtötilanteessa. Parisuhdetyytyväisyyden lasku onkin usein yhteydessä parin aiempaan parisuhdetyytyväisyyteen. Täten myös parit, jotka raportoivat alhaista parisuhdetyytyväisyyttä jo ennen vanhemmuutta, kokevat usein suurempaa tyytyväisyyden laskua ensimmäisinä vuosina kuin parisuhteeseensa alun perin tyytyväiset parit (Birditt ym., 2012; Williamson & Lavner, 2020).

Parisuhdetyytyväisyyden lasku ei kuitenkaan välttämättä ole seurausta vanhemmuuteen siirtymisestä, sillä joissain tutkimuksissa lapsettomilla pareilla on huomattu samankaltainen parisuhdetyytyväisyyden lasku (Mitnick ym., 2009). Tyytyväisyyden lasku saattaa heijastaa pikemminkin ajan kulumista eikä niinkään vanhemmuutta. Tietyt elämänvaiheet saattavat ylipäättään haastaa pareja enemmän ja onkin huomattu, että yleisesti ottaen parit ajattelevat avioeroa eniten lapsen ollessa alle kouluikäinen (Lower, 2005). Myös taloudelliset haasteet, parisuhteen muut ongelmat sekä omien vanhempien avioero nostavat riskiä parisuhdetyytyväisyyden laskulle (Doss ym., 2009).

Parisuhteiden huomioiminen lapsiperheissä on oleellista, sillä parisuhde toimii koko perheen vuorovaikutussuhteiden lähtökohtana. Perhesysteemitteorian mukaan perheen eri osajärjestelmien välillä onkin vastavuoroinen yhteys. Näin ollen yhdessä osajärjestelmässä koetut tunteet ja käyttäytyminen voivat siirtyä toiseen osajärjestelmään (Erel ja Burman, 1995; Christopher ym., 2015). Esimerkiksi Korjan ja kumppaneiden (2016) tutkimuksessa äidin korkeampi parisuhdetyytyväisyys ennusti parempaa vuorovaikutusta koko perheen sisällä. Spillover-hypoteesin mukaan parisuhteen vuorovaikutus ja sen herättämät tunteet kulkeutuvat vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen niin hyvässä kuin huonossakin. Parisuhteen heikko vuorovaikutus ja negatiiviset tunteet voivat täten johtaa esimerkiksi puutoksiin vanhemmuuden taidoissa kuten kykyyn tarjota johdonmukaista ja myönteistä vanhemmuutta (Erel ja Burman, 1995). Parisuhdetyytyväisyys voi siis vaikuttaa lapsen kehitykseen, vaikkei lapsi näkisi konflikteja vanhempien välillä.

On myös esitetty, että parisuhteen vaikutus lapseen saattaisi välittyä parisuhdetyytyväisyyteen usein liitetyn yhteisvanhemmuuden kautta. Yhteisvanhemmuus kuvaa, miten vanhemmat kykenevät koordinoimaan keskinäistä toimintaansa suhteessa lapseen (McHale, 2007). Toimivassa yhteisvanhemmuudessa molemmat vanhemmat näkevät vaivaa lapsen eteen sekä arvostavat toisen vaivannäköä ja arvostelukykä kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä (Weissman & Cohen, 1985). Weissman ja Cohen (1985) jopa kuvailivat koko perhesysteemin kehittyvän juuri yhteisvanhemmuuden ympärille. Toimiva yhteisvanhemmuus antaa vanhemmille voimavaroja, joiden avulla he voivat helpommin sopeutua uusiin rooleihinsa ja tarjota lapselle parempaa hoivaa (Behnke ym., 2008; Feinberg, 2002). Heikko yhteisvanhemmuus altistaa muun muassa erimielisyyksille, vihamielisyydelle, kilpailulle sekä jännitteille lapsen kanssa toimiessa, mikä vaikuttaa oleellisesti lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutussuhteeseen ja täten lapsen kehitykseen (Kitzmann, 2000). Yhteisvanhemmuuden rakentuminen on oleellista parisuhteen ja

vanhemmuuden yhdistämisessä ja se voikin joko yhdistää paria tai luoda kitkaa parin välille. Vanhempien parisuhde ja yhteisvanhemmuus tulee kuitenkin erottaa toisistaan, sillä siinä missä parisuhde käsittää romanttisen, kumppanuuteen ja läheisyyteen pohjautuvan, suhteen perustuu yhteisvanhemmuus puolestaan lapsen tarpeiden ympärille (McHale, 2007). Yhteisvanhemmuus saattaa siis olla hyvää huonosta parisuhteesta huolimatta ja sitä vastoin parisuhde saattaa joissain tapauksissa olla hyvä, vaikka yhteisvanhemmuus olisikin heikkoa (McHale, 2007).

Vanhemmuuteen siirtyminen ei kuitenkaan haasta pelkästään parin dynamiikkaa ja vuorovaikutusta, vaan sen voidaan ajatella haastavan myös vanhemmaksi tulevan yksilön minäkuva, päivittäisiä rutiineja sekä sosiaalisia rooleja (Saxbe ym., 2018). Siirtymä vanhemmuuteen vaatii huomattavaa adaptaatiokykyä uuteen elämäntilanteeseen. Tuoreiden vanhempien parisuhdetyytyväisyys saattaakin osittain riippua siitä, miten he sopeutuvat näihin uusiin muutoksiin ja rooleihin yksilöinä. Yksilön sopeutuminen vaikuttaa siis kahden ihmisen dyadiseen suhteeseen ja tämä edelleen triadiseen suhteeseen, jossa lapsikin on osallisena. Muutosten keskellä kumppanilta saatu tuki on keskeinen osa parisuhdetyytyväisyyttä (Işık, 2022; Segrin ym., 2009).

Toisaalta parisuhdetyytyväisyyden vaikutus lapseen saattaa välittyä myös konflikteille altistumisen seurauksena. Lapset voivat esimerkiksi oppia epäadaptiivisia käyttäytymismalleja suojautuakseen kielteisiltä tunteilta, joita vanhempien parisuhde ja konfliktit heissä aiheuttavat (Cummings & Davies, 2010). He voivat myös oppia käyttäytymismalleja suoraan seuratessaan, miten vanhemmat kommunikoivat keskenään (Bandura, 1977). Täten perheen negatiivinen vuorovaikutus saattaa lisätä lapsen negatiivista tunneilmaisua sekä vetäytymistä. Riitelylle altistuminen vaikuttaa myös lapsen autonomisen hermoston kehitykseen. Tämän seurauksena lapsi saattaa olla jatkuvasti psykofysiologisesti ylivirittynyt sekä liian omavarainen tunnesäätelyssään (Cummings & Davies, 2010).

1.2.1 Isien ja äitien parisuhdetyytyväisyyden erot

Vanhemmuutta käsittelevässä kirjallisuudessa on usein toivottu sekä äitien että isien järjestelmällistä osallistumista. Niissä harvoissa vanhemmuustutkimuksissa, joissa on kerätty sekä isien että äitien raportteja parisuhdetyytyväisyydestä, on usein lopulta käytetty joko molempien puolisoiden yhteenlaskettuja tai keskimääräisiä parisuhdetyytyväisyyspisteitä (Sturge-Apple ym., 2004). Vaikka yleisesti ottaen vanhemmuuteen siirryttäessä parisuhdetyytyväisyyden taso onkin usein äideillä ja isillä samankaltainen (Don and Mickelson, 2014), eivät yhteenlasketut arviot

parisuhdetyytyväisyydestä ota huomioon vanhempien parisuhdetyytyväisyyden mahdollisia eriäviä vaikutuksia lapseen.

Tutkimuksissa, joissa isien ja äitien parisuhdetyytyväisyyden arvioita on tutkittu erillään, on saatu ristiriitaisia tuloksia. Osassa tutkimuksista on saatu näyttöä siitä, että parisuhdetyytyväisyys vaikuttaa isien vanhemmuuteen enemmän. Vanhempien välisellä konfliktilla on esimerkiksi havaittu olevan voimakkaampia negatiivisia vaikutuksia isien vanhemmuuteen äitien vanhemmuuteen verrattuna (Harold ym. 2012; Coiro ja Emery 1998; Wang & Crane, 2001). Tulosten mukaan isät kokevat myös äitejä enemmän positiivisen affektin leviämistä parisuhteesta vanhempi-lapsi suhteeseen (Peltz ym., 2018; Stroud ym., 2011). Tätä ilmiötä on kutsuttu “fathering vulnerability” hypoteesiksi (Cummins ym., 2010). Yksi mahdollinen selitys ilmiölle on, että isien on vaikeampaa erottaa vanhemman ja puolison rooleja toisistaan, sillä isien rooli ei ole yhteiskunnassa yhtä selkeästi määritelty kuin äitien. Esimerkiksi vanhemman ja lastenhoitajan rooli saattaa olla selkeämmin määritelty äideille. Tutkimustulokset ovat kuitenkin ristiriitaisia ja toisissa tutkimuksissa äidin parisuhdetyytyväisyyden on puolestaan havaittu vaikuttavan äidin vanhemmuuteen ja koko perheen vuorovaikutukseen enemmän (Panula ym., 2020; Korja ym., 2016).

1.3 Sosioemotionaalinen kehitys

Sosioemotionaalisella kehityksellä tarkoitetaan lapsen ihmissuhteisiin, temperamenttiin, tunteisiin sekä sisäiseen maailmaan liittyvää yksilöllistä kehitystä (Cohen ym., 2005). Sosioemotionaalinen kehitys voidaankin jakaa edelleen sosiaalisen kompetenssin, itsesäätelyn, käyttäytymisen haasteiden sekä emotionaalisen kompetenssin alakategorioihin (Halle & Darling-Churchill, 2016). Tässä pro gradu -tutkielmassa keskitymme sosiaalisen kompetenssin osa-alueeseen.

Varhainen sosioemotionaalinen kehitys perustuu lapsen biologisesti määräytyneiden ominaisuuksien sekä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen interaktioon (Feldman, 2009). Kehitys alkaa heti syntymästä lähtien, sillä vauva on alussa täysin riippuvainen vanhemman vuorovaikutuksesta, hoivasta ja säätelystä. Vanhemman johdonmukainen, sensitiivinen ja leikkisä vuorovaikutus onkin yhteydessä lapsen sosioemotionaalisiin taitoihin (Leerkes ym., 2009; Cohen ym., 2005). Etenkin kolmen ja kuuden ikävuoden välissä lapsen sosiaalinen kompetenssi laajenee ja monipuolistuu merkittävästi ja lapsi oppii vähitellen tunnistamaan ja huomioimaan toisten tunteita (Nurmi, 2004). Samalla myös vertaissuhteiden merkitys kasvaa. Uhma ja tunteiden voimakkaat purkaukset ovat kuitenkin vielä osa ikätasoa kehitystä, eikä niitä tulisi sekoittaa häiriökäyttäytymiseen (Carter ym., 2004). Toisaalta vertaissuhteissa ilmenevät ongelmat voivat olla osittain myös seurausta

vanhemman haasteista säädellä lasta ja vastata lapsen viesteihin varhaisessa vuorovaikutuksessa. Sen seurauksena lapselle saattaa muotoutua negatiivisia käsityksiä ihmissuhteista sekä tunnesäätelyn haasteita, jotka vaikeuttavat vuorovaikutusta ikätovereiden kanssa (Leerkes ym., 2009). Positiiviset ihmissuhdekäsitykset puolestaan näyttävät tukevan lapsen prososiaalista käyttäytymistä vertaissuhteissa (Gross ym., 2017).

Vielä tiedetään vähän siitä, kuinka suuri osa parisuhdetyytyväsyyden mahdollisista vaikutuksista lapsen kehitykseen johtuu vanhemmuudesta sekä tunneilmapiiristä ja kuinka suuri osa tästä kehityksestä puolestaan on geneettistä perimää. Adoptiotutkimuksissa on saatu viitteitä myös sosiaalisen kompetenssin osa-alueiden vahvasta geneettisestä pohjasta, sillä joissain tutkimuksissa geneettiset tekijät ovat selittäneet jopa yli puolet sosiaalisen kompetenssin vaihtelusta (Van Hulle ym., 2007; Eid ym., 2003). Van Ryzin ja kumppanit (2015) kuitenkin huomasivat adoptioperheitä tutkiessaan, että haitalliset vaikutukset lapsen sosiaaliseen kompetenssiin välittyvät vain silloin, kun sekä lapsen geneettiset tekijät että vanhemmuus adoptioperheessä olivat keskipertaa heikompia.

1.3.1 Sosiaalinen kompetenssi

Sosiaalinen kompetenssi on laaja kokonaisuus, jolla ei ole yhtä vakiintunutta määritelmää. Sosiaalisesti kompetenttien yksilöiden voidaan kuitenkin nähdä omaavan hyödyllisiä ja hyväksytyjä sosiaalisia taitoja, joita he osaavat hyödyntää tilanteeseen sopivalla tavalla ja ovat siksi kykeneväisiä ylläpitämään myönteisiä suhteita toisiin yksilöihin (Bierman & Welsh, 1997). Kaukiaisen ja kumppaneiden mukaan (2005) sosiaalinen kompetenssi voidaan edelleen jakaa viiteen eri osa-alueeseen: sosiaaliin taitoihin, käyttäytymisen ja emootioiden säätelyyn, sosiokognitiivisiin taitoihin, sekä sosiaaliin tavoitteisiin ja kontekstiin. Tutkijat ovat suhteellisen yksimielisiä siitä, että sosiaalisen kompetenssin tavoitteet ovat sidoksissa sekä yksilön ikätasoon että ympäröivään kulttuuriin ja tilanteeseen (Poikkeus, 1997).

Sosiaalinen kompetenssi voidaan myös jaotella pro- ja antisosiaaliseen käyttäytymiseen (Kaukiainen ym., 2005). Prososiaaliseen käyttäytymiseen sisältyvät empatia ja yhteistyötaidot, kun taas antisosiaaliseen käyttäytymiseen impulsiivisuus ja aggressiivisuus esimerkiksi tunteiden säätelyssä ja ilmaisussa (Denham, 2006). Heikon sosiaalisen kompetenssin omaava, ja täten vahvasti antisosiaalisen ulottuvuuden puolella oleva lapsi saattaa olla vihamielinen, kiusata muita ja joutua helposti riitoihin (Merrel, 1993). Sosiaalinen kompetenssi onkin suoraan yhteydessä etenkin lapsuuden ystävyyssuhteisiin (Junttila, 2015; Ladd, 2005). Poikkeus (1997) jopa määritteli ystävyyssuhteet yhdeksi sosiaalisen kompetenssin osa-alueeksi. Toisaalta ystävyyssuhteet antavat

myös oivan mahdollisuuden kehittää sosiaalista kompetenssia ja täten ystävyssuhteiden luominen on helpompaa jatkossakin.

Sosiaalisen kompetenssin ulottuvuuksilla on huomattu eroja sukupuolten välillä. Yleisesti ottaen tytöt ovat poikia prososiaalisempia (Newton ym., 2014). Sukupuolten väliset erot ovat havaittavissa myös eri kulttuureissa ja esikouluikäisten poikien on todettu olevan samanikäisiä tyttöjä aggressiivisempia ja omaavan heikomman sosiaalisen kompetenssin (LaFreniere ym., 2002). Osa sukupuolten välisistä eroista saattaa kuitenkin johtua sosiaalisen kompetenssin sekä antisosiaalisuuden määritelmistä. Mikäli määritelmässä huomioitaisiin paremmin esimerkiksi tytöille ominaisempi epäsuora aggressio, sukupuolten väliset erot saattaisivat olla pienemmät (Crick & Grotpeter, 1995). Lapsuuden sosiaalinen kompetenssi kuitenkin ennustaa myöhempää sosiaalista kompetenssia (Cillessen & Bellmore 2002). Jatkuvuus on vahvaa varhaislapsuudesta murrosiän alkamiseen asti, mutta sitä vastoin murrosiästä aikuisuuteen siirryttäessä sosiaalisen kompetenssin jatkuvuudesta on ristiriitaisia tuloksia (Obradovic ym., 2006). Jatkuvuutta on pyritty selittämään muun muassa geneettisten tekijöiden sekä ympäristön johdonmukaisuuden kautta (Sroufe ym., 2009).

Pitkittäistutkimukset ovat osoittaneet, että varhaislapsuuden prososiaalinen käyttäytyminen on yhteydessä myöhempään sosiaaliseen toimintakykyyn, kuten vertaissuhteisiin ja empatiakykyyn (Caputi ym., 2012; MacGowan & Schmidt, 2021). Lapsuuden sosiaalisen kompetenssin on huomattu olevan yhteydessä myös parempaan akateemiseen suoriutumiseen sekä myöhempään työllistymiseen (Elliott & Lang, 2004; Jones ym., 2015). Paremman sosiaalisen kompetenssin omaavilla lapsilla on lisäksi vähemmän mielenterveyden häiriöitä, päihteiden käyttöä sekä rikollisuutta myöhemmissä ikävaiheissa (Jones ym., 2015). Kaiken kaikkiaan sosiaalinen kompetenssi on siis yksi merkittävä tekijä lapsen oppimisen, sosiaalisten suhteiden, ikävaiheisiin ja ympäristöihin sopeutumisen sekä kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta (Smart & Sanson, 2001; Ladd, 2005).

1.4 Vanhempien parisuhdetyytyväisyyden vaikutus lapsen sosiaaliseen kompetenssiin

Vanhemman parisuhdetyytyväisyyden vaikutuksen lapsen sosiaaliseen kompetenssiin voidaan ajatella alkavan jo raskausajasta. Aihetta on tutkittu vasta vähän, mutta ensimmäisissä tutkimuksissa on havaittu, että alhainen parisuhdetyytyväisyys on yhteydessä vanhempien kohonneisiin stressitasoihin raskausaikana. (Rosand ym., 2011; Tissera ym., 2020). Äidin raskaudenaikainen stressi vaikuttaa sikiön aivorakenteiden kehitykseen ja täten ikään kuin muovaa sikiötä vastaamaan

tulevan kasvuympäristön vaatimuksiin. Nämä keskushermostolliset muutokset eivät kuitenkaan aina ole hyödyllisiä nyky-yhteiskunnassa ja saattavatkin osaltaan altistaa lasta myöhemmille stressin ja tunteiden säätelyjärjestelmien häiriöille (Lehtola ym., 2016). Isän raskaudenaikaisen oireilun vaikutukset lapseen voivat puolestaan johtua siitä, että äiti kokee usein suurempaa psykososiaalista ahdistusta ja stressiä isän oireilun vuoksi (Liu ym., 2016). Amicin ja kumppaneiden tutkimuksessa (2022) äidin korkeat stressitasot, etenkin juuri raskausaikana, nostivatkin merkitsevästi lasten käytösongelmien todennäköisyyttä 7 vuoden iässä. Samanlaisia tuloksia raskausajan stressin vaikuttavuudesta on löydetty aiemmin myös nuoremmilla lapsilla (O'Connor ym., 2002). Muutamissa tutkimuksissa myös isän raskaudenaikaisen stressin on todettu vaikuttavan lapsen myöhempään sosioemotionaaliseen kehitykseen (Ramchandani ym., 2008).

Tutkimuksessa, jossa huomioitiin raskausajan parisuhdetyytyväisyyden suora vaikutus lapsen sosiaaliseen kehitykseen, Panula ja kumppanit (2020) havaitsivat äidin raskausajan parisuhdetyytyväisyyden olevan yhteydessä lapsen käytösongelmiin 3-vuoden iässä. Isillä samaa yhteyttä ei havaittu. Tulos on samansuuntainen Korjan ja kumppaneiden (2016) tutkimuksen kanssa, jossa tarkasteltiin äitien raskausajan parisuhdetyytyväisyyden vaikutusta koko perheen vuorovaikutussuhteisiin. Äitien raskausajan korkeampi parisuhdetyytyväisyys oli yhteydessä parempaan perheen vuorovaikutukseen, kun taas isillä tätä yhteyttä ei havaittu.

Lapsen syntymän jälkeisen parisuhdetyytyväisyyden yhteys lapsen sisään- ja ulospäinsuuntautuneisiin oireisiin kuten tarkkaavuusongelmiin, aggressiiviseen käytökseen, vetäytyviin reaktioihin ja epäsosiaalisuuteen on havaittu useissa tutkimuksissa eri ikäisillä lapsilla (Fishman & Meyers, 2000; Frankel ym., 2015; Kim ym., 2012; Knopp ym., 2017; Salo ym., 2022). Vain muutamassa tutkimuksessa on arvioitu parisuhdetyytyväisyyden myönteisiä vaikutuksia lapseen, vaikka esimerkiksi ennaltaehkäisevien interventioiden luomiseksi olisi tärkeää tietää, mitkä tekijät voivat suojata ja tukea lapsen kehitystä. Muutamassa tutkimuksessa sosiaalisen kompetenssin määritelmä on sisältänyt ongelmakäyttäytymisen lisäksi sosiaalisia taitoja. Esimerkiksi Yuksel ja Canel (2012) tutkimuksessa sosiaaliseen kompetenssiin määritelmään kuuluvat vuorovaikutustaidot ikätovereiden kanssa, akateeminen menestys sekä itseohjautuvuuden taidot. Tutkimuksessa ei löydetty yhteyttä äidin parisuhdetyytyväisyyden ja 4–6-vuotiaiden sosiaalisen kompetenssin välillä. Yun (2023) seitsemän vuotta kestäneessä pitkittäistutkimuksessa sosiaalinen kompetenssi sisälsi leikeissä häiritsevyyden ja vetäytymisen sekä prososiaalisen käyttäytymisen ikätovereita kohtaan. Tutkimuksen mukaan vanhempien parisuhdetyytyväisyys lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias oli yhteydessä vanhempien lämpimyyteen, joka puolestaan oli isillä yhteydessä lapsen sosiaaliseen

kompetenssiin seitsemän vuoden iässä. Tulosten luotettavaa vertailua haastaa kuitenkin erilaiset tavat määritellä ja mitata sosiaalista kompetenssia.

Tutkimuksissa, joissa sosiaalista kompetenssia on tarkasteltu vahvuuksien näkökulmasta, on havaittu, että parisuhteeseensa tyytyväisten vanhempien lapset ovat muita sosiaalisempia vertaisryhmissä (Gottman & Katz, 1989). Vastaavasti myös Mark ja Pike (2017) havaitsivat poikkileikkaustutkimuksessa 9–12-vuotiaiden brittiläisten lasten olevan prososiaalisempia perheissä, joissa äidit arvioivat parisuhdetyytyväisyyden korkeaksi. Arabaci ja Demircioğlu (2021) taas havaitsivat että 5–6-vuotiaat turkkilaiset lapset olivat opettajien arvion mukaan prososiaalisempia ikätovereitaan kohtaan, kun isien arvioima parisuhdetyytyväisyys oli korkea. Äitien parisuhdetyytyväisyys ei kyseisessä tutkimuksessa ennustanut lapsen prososiaalisuutta. Tietävästi vain yksi tutkimus on tutkinut parisuhdetyytyväisyyden ja prososiaalisuuden välistä yhteyttä pitkittäistutkimusasetelmalla. Wun ja kumppaneiden (2022) tutkimuksessa äitien arvioima parisuhdetyytyväisyys ennusti 5 kuukautta myöhemmin luokkatovereiden nimeämisellä mitattua 4–6-vuotiaiden kiinalaisten lasten prososiaalisuutta.

Parisuhdetyytyväisyyden vaikutus lapsen sosiaaliseen kompetenssiin voi välittyä monen eri mekanismin kautta. Ensinnäkin parisuhdetyytyväisyys tukee vanhempien välistä suhdetta ja täten myös yhteyden mahdolliseksi välittäväksi tekijäksi arveltua yhteisvanhemmuutta (Peltz ym., 2018). Toisaalta lapsi myös tarkkailee vanhempien välistä vuorovaikutusta jatkuvasti ja onkin mahdollista, että lapsi oppii prososiaalista käytöstä jo pelkästään seuraamalla vanhempiaan ja mallintamalla näkemäänsä (Bandura, 1977). Parisuhdetyytyväisyyden voidaan ajatella myös vahvistavan vanhemman reflektiokykyä (Salo ym., 2022) sekä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen laatua kokonaisuudessaan (Korja ym., 2016). Osaltaan taustalla vaikuttavat myös geneettiset tekijät, sillä monilla sosiaaliseen kompetenssiin ja vuorovaikutustaitoihin liittyvillä ominaisuuksilla, kuten kognitiivisilla taidoilla, on perinnöllinen pohja (Van Hulle ym., 2007; Eid ym., 2003).

1.5 Tämä tutkimus

Parisuhdetyytyväisyyden positiivisia vaikutuksia lapseen on tutkittu vasta vähän ja etenkin pitkittäistutkimuksia on vain muutama. Tietävästi ainoastaan yhdessä pitkittäistutkimuksessa on lisäksi huomioitu raskausajan parisuhdetyytyväisyys lapsen kehitykseen vaikuttavana tekijänä. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten vanhempien parisuhdetyytyväisyys muuttuu raskausajan ja lapsen viiden ikävuoden välillä. Toisena tavoitteena on tarkastella, miten parisuhdetyytyväisyys raskausajasta lähtien ennustaa lapsen sosiaalista kompetenssia 5 vuoden iässä.

Koska aiemmassa tutkimuksessa on huomioitu pääasiassa äidin näkemys parisuhdetyytyväisyydestä, haluttiin tähän tutkimukseen sisällyttää sekä isän että äidin arviot parisuhdetyytyväisyydestä. Lisäksi tutkimuksessa keskitytään juuri 5 vuoden ikään, sillä lapsen sosiaalinen kompetenssi laajenee ja monipuolistuu merkittävästi etenkin kolmen ja kuuden ikävuoden välissä (Nurmi, 2014).

Tutkimuskysymykset ovat 1.) Miten vanhempien parisuhdetyytyväisyys muuttuu raskausajan ja lapsen viiden ikävuoden välissä? 2.) Miten a) äidin ja b) isän parisuhdetyytyväisyys raskausviikolla 32 sekä lapsen ollessa 1-, 2-, ja 5-vuotias ennustaa lapsen sosiaalista kompetenssia 5 vuoden iässä ja Hypoteesi aiempien tutkimusten perusteella on, että sekä äitien että isien parisuhdetyytyväisyys on yhteydessä lapsen sosiaaliseen kompetenssiin jokaisessa mittauspisteessä. Parisuhdetyytyväisyyden voidaan puolestaan odottaa laskevan lapsen syntymän jälkeen

Aiemman kirjallisuuden perusteella taustamuuttujiksi valikoituivat lapsen sukupuoli, sisarusten lukumäärä, vanhempien masennusoireet sekä vanhempien koulutus- ja tulotaso. Sukupuolten välillä on havaittu eroja sosiaalisessa kompetenssissa ja yleisesti ottaen tyttöjen onkin havaittu olevan poikia prososiaalisempia (Newton ym., 2014). Tämän lisäksi sisarusten määrän on todettu vaikuttavan lapsen sosiaalisiin taitoihin (Downey ym., 2015). Vanhempien tiedoista taustamuuttujiksi valittiin masennusoireet sekä koulutus- ja tulotaso, sillä niiden on huomattu vaikuttavan lapsen sisään- ja ulospäin suuntautuvaan oireiluun. Yleisesti ottaen korkea sosioekonominen asema ja koulutustaso sekä alhainen masennusoireilu ovat yhteydessä lapsen vähäisempiin sosioemotionaalisiin ongelmiin (Boyle & Lipman, 2002; Connell & Goodman, 2002; Goodman ym., 2011; Lansford ym., 2018; Wight ym., 2006).

2 Menetelmät

2.1 Aineisto ja tutkimuksen kulku

Tässä tutkielmassa on käytetty aineistoa, joka on osa laajempaa FinnBrain-syntymäkohorttitutkimusta. FinnBrain on Turun yliopiston tutkimushanke, jossa tutkitaan miten ympäristö ja perimä vaikuttavat lapsen kehitykseen. Erityisenä kiinnostuksenkohteena on äidin raskaudenaikaisen sekä lapsen varhaislapsuudessa kokeman stressin vaikutus lapseen (Karlsson ym., 2018). Perheet rekrytoitiin 2011–2015 välisenä aikana ensimmäisten ultraäänikäyntien yhteydessä äitien ollessa raskausviikolla 12. Mukaan lähti 3808 perhettä Turusta, Turun lähikunnista sekä Ahvenanmaalta. Mukaanottokriteerit olivat perheen riittävä suomen tai ruotsin kielen taito sekä lapsen normaali kehitys ultraäänitutkimuksen perusteella. Perheet ovat tämän jälkeen täyttäneet monia erilaisia kyselyitä lapsen eri ikävaiheissa sekä osallistuneet halutessaan erilaisiin osatutkimuksiin, joissa on tutkittu muun muassa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä lapsen neuropsykologisia toimintoja.

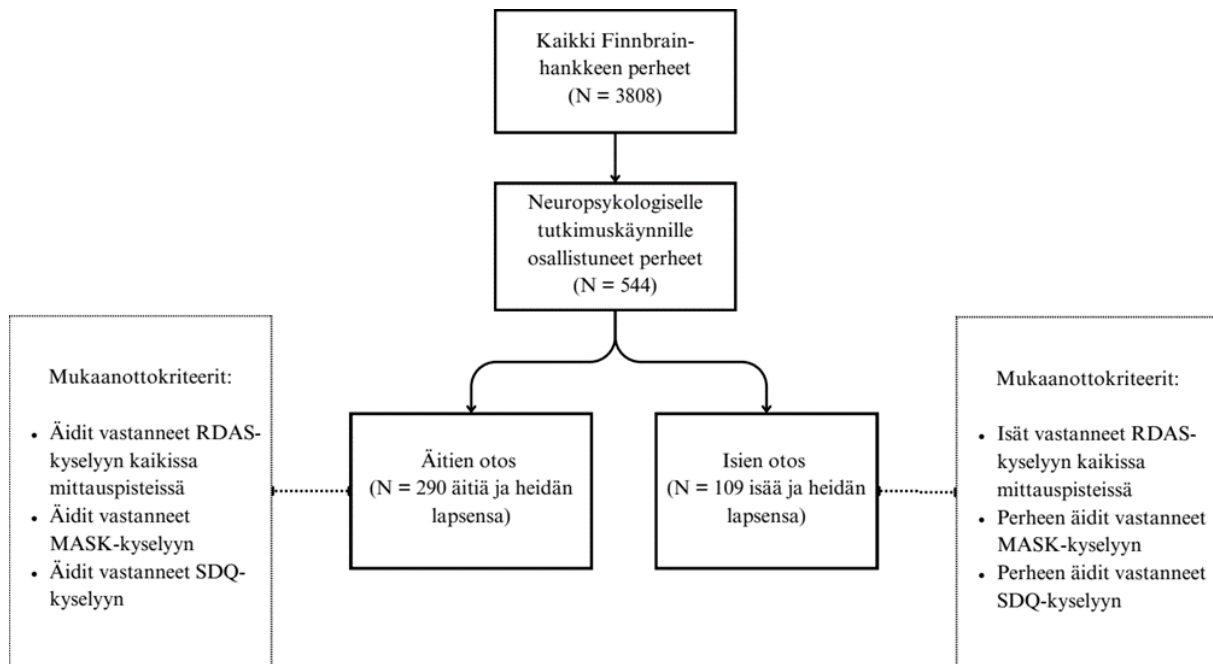
Kaikki tutkimukseen osallistujat antoivat kirjallisen tietoon perustuvan suostumuksensa, ja vanhemmat antoivat suostumuksen lapsensa puolesta. Tämä tutkimus täyttää eettiset ohjeet, ja se on toteutettu Helsingin julistuksessa 1964 ja sen myöhemmissä muutoksissa asetettujen eettisten normien mukaisesti. Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin eettinen toimikunta hyväksyi "The FinnBrain Birth Cohort Study" -tutkimuksen protokollanumerolla: ETMK: 57/180/2011. Kaikille tutkimukseen osallistuneille on annettu henkilökohtainen tunniste, ja heidän tietojaan on käsitelty vain tätä tunnistetta käyttäen. Osallistujilla on halutessaan oikeus vetäytyä tutkimuksesta milloin tahansa.

Tämän tutkimuksen aineisto koostuu FinnBrainin neuropsykologiselle tutkimuskäynnille 5-vuotiaana osallistuneista lapsista sekä heidän vanhemmistaan (N=544 perhettä), sillä vanhemmat täyttivät Monitahoarviointi sosiaalisesta kompetenssista -kyselyn (MASK) käynnin yhteydessä. Tutkimuksen lopulliseen otokseen valikoituivat perheet, joissa äidit ovat täyttäneet Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ, suom. Vahvuuksien ja vaikeuksien kyselylomake) -kyselyn sekä MASK-kyselyn lapsen ollessa viisivuotias. Lisäksi joko äiti tai isä on täyttänyt The Revised Dyadic Adjustment Scale -kyselyn (RDAS) raskausaikana sekä lapsen ollessa 1-, 2-, ja 5-vuotias.

Koska useissa perheissä vain äiti osallistui aktiivisesti tutkimukseen, ja pitkäaikaistutkimukselle tyypillisesti kaikilta tutkittavilta ei saada vastauksia kaikissa mittauspisteissä, ainoastaan 93:ltä

perheeltä saatiin jokaisen mittauspisteen kohdalta molempien vanhempien arvio parisuhdetyytyvyydestä. Jotta otoskoko saatiin pidettyä kohtalaisena, jaettiin otos kahteen osaan. Toisessa otoksessa oli mukana 290 äitiä ja heidän tutkimushankkeeseen osallistunut lapsensa. Toisessa otoksessa oli mukana 109 isää sekä heidän tutkimushankkeeseen osallistunut lapsensa. Tutkittavien valintaprosessi on esitetty Kaaviossa 1.

Kaavio 1. Tutkittavien valintaprosessi

2.2 Mittarit

2.2.1 Sosiaalinen kompetenssi

Lapsen sosiaalista kompetenssia tutkittiin äitien täyttämällä SDQ-kyselyllä (Vahvuudet ja vaikeudet kysely) sekä MASK-kyselyllä (Monitahoarviointi sosiaalisesta kompetenssista) lapsen ollessa 5-vuotias. Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) on lasten ja nuorten käyttäytymistä ja psykososiaalista hyvinvointia ja toimintakykyä mittaava kyselylomake (Goodman, 2001). Kysely soveltuu 2–17-vuotiaiden lasten arviointiin, mutta alle neljävuotiaille on kehitetty oma lomake, jonka voi täyttää vanhempi, huoltaja tai opettaja. SDQ-kysely on todettu reliabiliteetiltaan ja validiteetiltaan hyväksi myös uudemmissa tutkimuksissa (Stone ym., 2015).

SDQ-lomake sisältää 25 väittämää, joista muodostuu viisi osa-aluetta. Osa-alueet ovat käyttäytymisen ongelmat, yliaktiivisuus ja tarkkaamattomuus, tunne-elämän oireet, lapsen sosiaaliset

vahvuudet sekä ongelmat kaverisuhteissa (Goodman, 2001). Jokaisessa kysymyksessä on kolme vastausvaihtoehtoa: ei päde, pätee jonkin verran ja pätee varmasti. Pätee jonkin verran -vaihtoehto saa pistemäärän 1, kun taas muut vaihtoehdot pistemäärän 0 tai 2 kysymyksenasettelun mukaan. Täten jokaisesta osa-alueesta voi saada korkeintaan 10 pistettä. Osioissa korkeampi pistemäärä tarkoittaa suurempia haasteita kaikissa muissa paitsi sosiaalisten vahvuuksien osa-alueella, jossa pisteytys on päinvastainen. Tässä tutkielmassa tarkasteluun otettiin lapsen sosiaalisten vahvuuksien osio ja SDQ-kyselyn tuloksiin viitataan jatkossa kyseisellä termillä. Tutkimuksessa käytettiin vain äitien arvioita, jotta muuttujien määrä ja otoskoko pysyvät kohtuullisena. Sosiaalisten vahvuuksien pisteitä käsiteltiin jatkuvana summamuuttujana.

MASK puolestaan koostuu 15:stä väittämästä, joista muodostuu neljä osa-aluetta: yhteistyötaidot, empatia, häiritsevyys ja impulsiivisuus (Kaukiainen ym., 2005). Nämä osa-alueet jaetaan edelleen anti- ja prososiaalisuuden ulottuvuuksiin. Prososiaalisuuden ulottuvuuden muodostavat yhteistyötaitojen ja empatia osa-alueet. Yhteistyötaito kuvaa prososiaalisuutta sosiaalisten taitojen näkökulmasta, kun taas empatian osa-alue kuvaa kykyä kommunikoida rakentavasti sekä herkkyyttä ja avoimuutta muiden tunteille. Antisosiaalisen ulottuvuuden muodostavat häiritsevyys eli tahallinen muihin kohdistettu käytös sekä impulsiivisuus eli käyttäytymisen ja emootioiden säätelyn haasteet. Tässä pro gradu -tutkielmassa keskitymme vain prososiaaliseen ulottuvuuteen, jonka vuoksi kyselyn tuloksista puhutaankin jatkossa empatia- ja yhteistyötaitoina.

Jokaiseen väittämään vastausvaihtoehtoina olivat ”ei koskaan”, ”harvoin”, ”usein” ja ”erittäin usein”. Yhteistyötaitoja tarkasteltiin väittämällä ”tarjoaa apua muille lapsille”, ”osallistuu innokkaasti yhteiseen toimintaan” sekä ”tekee yhteistyötä muiden lasten kanssa”. Pisteiden vaihteluväli on 5-20. Empatian osa-alueen väittämät olivat ”osaa olla hyvä kaveri”, ”ottaa huomioon muiden lasten tunteet” ja ”osoittaa muille lapsille, että hyväksyy heidät”. Korkeat pisteet näissä osa-alueissa kuvaavat lapsen olevan sosiaalisesti taitava (Kaukiainen ym., 2005). Mukaan otettiin molemmat ulottuvuudet, jotta lapsen sosiaalisista taidoista saatiin mahdollisimman laaja käsitys. Empatia- ja yhteistyötaitojen pisteitä käsiteltiin jatkuvana summamuuttujana.

Kyselyiden välillä on päällekkäisyyttä, mutta tähän tutkimukseen otettu SDQ-kyselyn tulos kuvaa lapsen sosiaalisia vahvuuksia ja MASK:n empatia- sekä yhteistyötaitoja. Yhdessä ne kattavat tässä tutkimuksessa käytetyn sosiaalisen kompetenssin määritelmän.

2.2.2 Parisuhdetyytyväisyys

Tässä tutkielmassa parisuhdetyytyväisyyttä kartoitettiin äidiltä ja isältä The Revised Dyadic Adjustment Scale -mittarilla (RDAS, Busby ym., 1995) raskausviikolla 32 sekä lapsen ollessa 1-, 2-, ja 5-vuotias. Kysely koostuu 14:stä väittämästä, joihin 13:een vastataan 6-portaisella ja yhteen 5-portaisella Likert-asteikolla. RDAS on päivitetty versio alkuperäisestä ja laajemmasta DAS-kyselystä (Spanier & Cole, 1976). Tässä tutkielmassa kyselyyn on kuitenkin lisätty yksi kysymys parisuhteen konflikteihin liittyen ("Kuinka usein sinä tai puoliso poistuu kotoa riidan jälkeen?"). Näistä väittämistä muodostuu kolme faktoria, jotka ovat tyytyväisyys, yhteisymmärrys ja yhtenäisyys. RDAS-kyselyn minimipistemäärä on 15 pistettä ja maksimipistemäärä 89 pistettä. Suurempi pistemäärä kertoo heikommasta parisuhdetyytyväisyydestä. Tässä tutkielmassa parisuhdetyytyväisyyttä käsiteltiin jatkuvana summamuuttujana, eikä faktoreita tutkittu erikseen.

2.3 Taustamuuttujat

2.3.1 Masennus

Vanhempien mielialaa ja masentuneisuutta arvioitiin Edinburgh Postnatal Depression Scale -kyselyllä (EPDS, Cox ym., 1987) lapsen ollessa 5-vuotias. EPDS-kyselyä käytetään nimensä mukaisesti useimmiten raskaudenaikaisen ja synnytyksen jälkeisen masennuksen oireiden arviointiin (Gibson ym., 2009). Sen on kuitenkin todettu sopivan myös muiden populaatioiden mielialan arviointiin (Becht ym., 2001; Cox ym., 1996; Matijasevich ym., 2014). EPDS koostuu kymmenestä väittämästä, jotka liittyvät mielihyvään, surun ja pelon kokemuksiin, ahdistukseen, univaikeuksiin, itsetuhoisuuteen sekä tarpeettomiin itsesyytöksiin. Jokaista väittämää arvioitiin neliportaisella asteikolla arvioiden tuntemusten esiintyvyyttä viimeisen seitsemän päivän aikana. Kyselyn vaihteluväli oli 0-30 pistettä ja 12 pisteen tai sitä korkeampien pisteiden voidaan ajatella viittaavan tavallista korkeampaan masennusoireiluun (Cox ym., 1987; Karlsson ym., 2018).

2.3.2 Sosiodemografiset tiedot

Sosiodemografiset tiedot, jotka valittiin aiemman kirjallisuuden pohjalta taustamuuttujiksi, olivat lapsen sukupuoli, sisarusten lukumäärä sekä vanhempien koulutus- ja tulotaso. Tieto sukupuolesta on saatu Terveystieteiden tutkimuskeskuksen rekisteristä ja muut tiedot vanhempien raskausaikana täyttämästä kyselystä. Raskausajan tietoja käytettiin, sillä ne olivat saatavilla suurimmalla osalla tutkittavista. Kyselyssä vaihtoehdot koulutustaustasta olivat: ei ammatillista koulutusta,

ammattikurssi tai oppisopimus, kouluasteen tutkinto, opistoasteen tutkinto, ammattikorkeakoulututkinto, alempi korkeakoulututkinto, ylempi korkeakoulututkinto, lisensiaatin/tohtorin tutkinto ja joku muu. Lisäksi molemmilta vanhemmilta kysyttiin henkilökohtaisten kuukausitulojen määrä.

2.4 Tilastolliset analyysit

Kaikki tilastolliset analyysit tehtiin IBM SPSS Statistic 28 -ohjelmalla. Aineistossa oli paljon puuttuvia arvoja parisuhdetyytyväisyyden osalta erityisesti isillä. Tämän takia aineisto jaettiin kahteen osaan. Toisessa otoksessa oli mukana kaikki äidit, jotka olivat vastanneet MASK ja SDQ-kyselyihin lapsen ollessa 5-vuotias sekä parisuhdetyytyväisyyttä mittaavaan RDAS-kyselyyn raskausviikolla 32 sekä lapsen ollessa 1, 2, ja 5-vuotias. Äitien otoskoko oli 290. Toisessa otoksessa olivat puolestaan isät, joiden kumppanit olivat vastanneet MASK ja SDQ -kyselyihin ja jotka olivat itse vastanneet RDAS-kyselyyn raskausviikolla 32 sekä lapsen ollessa 1, 2, ja 5-vuotias. Isien otoskoko oli lopulta 109. Jaon takia emme pystyneet vertailemaan, miten äitien ja isien parisuhdetyytyväisyys vaikutti lapseen samassa perheessä, mutta saimme pidettyä otoskoon kohtuullisena.

Normaalijakaumaoletusta tarkasteltiin Shapiro-Wilkin testin ja histogrammien perusteella. Isien aineistossa ainoastaan raskausajan parisuhdetyytyväisyys oli normaalisti jakautunut (Shapiro-Wilk, $p = .18$). Muut muuttujat eivät olleen normaalisti jakautuneita (Shapiro-Wilk, $p < .001$). Äitien aineistossa mikään muuttuja ei ollut normaalisti jakautunut (Shapiro-Wilk, $p < .001$). Otoksot olivat kuitenkin sen verran suuret (isät $n = 109$ ja äidit $n = 291$), että keskeisen raja-arvolauseen perusteella voitiin käyttää parametrisiä testejä eikä muunnoksia tehty. Näin myös tulosten tulkinta on selkeämpää.

Analyysejä varten äidin koulutustaso koodattiin kolmiluokkaiseksi muuttujaksi. Matala koulutusluokka sisälsi henkilöt, joilla ei ollut ammatillista koulutusta sekä heidät, joilla oli ammattikurssi tai oppisopimus, kouluasteen tutkinto tai opistoasteen tutkinto. Keskitaso sisälsi ammattikorkeakoulututkinnon ja alemman korkeakoulututkinnon ja korkea koulutus puolestaan ylemmän korkeakoulututkinnon sekä lisensiaatin/tohtorin tutkinnon. Tulotaso jaettiin neljään luokkaan kuukausitulojen perusteella: 1500e/kk tai alle, 1501-2500e/kk, 2501-3500e/kk ja yli 3500e/kk tienaavat. Vaikka RDAS:n vastaukset annettiin 6-portaisella Likert-asteikolla ja SDQ:n 3-portaisella Likert-asteikko, tilastollisissa analyyseissä näitä arvioita kohdeltiin jatkuvina summamuuttujina.

Taustatietoja ei ollut saatavilla kaikilta tutkittavilta, joten puuttuvat tiedot imputoitiin korvaamalla ne kyseisen taustamuuttujan alkuperäisen aineiston ($N = 544$) mediaanilla, kohtuullisen otoskoon säilyttämiseksi. Tarkasteltaessa äitien ja isien otoksia ennen imputointia äitien otoksessa äideiltä puuttui koulutustaso kahdeksalta (korvattiin $Md = 2$ eli alempi korkeakoulututkinto), tulotaso yhdeksältä (korvattiin $Md = 2$ eli 1501-2500e/kk) ja masennusoireet 96:ltä (korvattiin $Md = 3$). Isiltä koulutus puuttui 180:lta (korvattiin $Md = 2$ eli alempi korkeakoulututkinto), tulotaso 180:ltä (korvattiin $Md = 2$ eli 1501-2500e/kk) ja masennusoireet 360:lta (korvattiin $Md = 3$). Sisarusten lukumäärä puuttui 171:lta (korvattiin $Md = 1$). Isien otoksessa äideiltä tulotaso puuttui kahdelta (korvattiin $Md = 2$ eli alempi korkeakoulututkinto) ja koulutus yhdeltä (korvattiin $Md = 2$ eli 1501-2500e/kk). Koulutus- ja tulotaso puuttuivat kolmelta isältä (korvattiin $Md = 2$ eli alempi korkeakoulututkinto ja $Md = 2$ eli 1501-2500e/kk). Sisarusten lukumäärä puuttui yhdeltätoista (korvattiin $Md = 1$). Imputoinnilla ei ollut merkitystä tulosten kannalta, sillä kun analyysit tehtiin imputoimattomilla muuttujilla, tulokset pysyivät samansuuntaisina.

Seuraavaksi alkuperäisestä otoksesta sekä isien ja äitien otoksista laskettiin kuvailevat tunnusluvut; keskiarvot, keskihajonnat ja 95 %:n luottamusvälit. Khin neliö -testin sekä t-testin avulla tarkasteltiin eroavatko analyysiin mukaan otetut ja ulkopuolelle jääneet osallistujat toisistaan pää- ja taustamuuttujien osalta.

Parisuhdetyytyväisyyden muutosta tarkasteltiin toistettujen mittausten varianssianalyysin avulla. Koska varianssianalyysit olivat merkitseviä, jatkovertailut tehtiin t-testeillä vertaamalla jokaista parisuhdetyytyväisyyden mittauspistettä sitä seuraavaan mittauspisteeseen eli vertaamalla raskausaikaa ensimmäiseen vuoteen, ensimmäistä vuotta toiseen vuoteen ja toista vuotta viidenteen vuoteen. Useiden ristikkäisten vertailujen takia p-arvoille tehtiin Bonferroni-korjaus.

Parisuhdetyytyväisyyden ja lapsen sosiaalisen kompetenssin sekä taustamuuttujien välisiä yhteyksiä tarkasteltiin Pearsonin korrelaatiokertoimilla. Jatkoanalyysinä muodostettiin lineaariset regressiomallit, joissa riippuvana muuttujana oli lapsen sosiaalinen kompetenssi (sosiaaliset taidot ja empatia- ja yhteistyötaidot erillisissä malleissa) ja riippumattomana muuttujana vanhemman arvio parisuhdetyytyväisyydestä (RDAS). Malleihin otettiin mukaan myös kaikki sosiaalisen kompetenssin kanssa merkitsevästi korreloivat taustamuuttujat.

3 Tulokset

3.1 Aineiston kuvailevat tunnusluvut

Alkuperäisen otoksen, isien otoksen sekä äitien otoksen päämuuttujien kuvailevat tunnusluvut on esitetty Taulukossa 1 ja taustamuuttujien Taulukossa 2.

3.2 Äitien ja isien otoksiin mukaan otettujen ja ulkopuolelle jääneiden vertailu

Äitien otoksessa oli mukana 290 äitiä, ja 254 äitiä jäi ulkopuolelle. Riippumattomien otosten t-testillä havaittiin, että ulkopuolelle jääneiden ja mukaan otettujen äitien masennusoireet eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($t(541.43) = -1.21, p = .225, 95\%CI = [-1.15, 0.27]$). Myöskään isien masennusoireet eivät olleet ulkopuolelle jääneiden äitien ryhmässä tilastollisesti merkitsevästi erilaista mukaan otettujen äitien ryhmään verrattuna ($t(541.98) = -0.39, p = .695, 95\%CI = [-0.50, 0.34]$).

Khin neliö -testillä tutkittiin, eroavatko mukaan otetut ja ulkopuolelle jääneiden äitien ryhmät muiden taustamuuttujien osalta toisistaan. Mukana olevien ja ulkopuolelle jääneiden äitien koulutustasojen välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero ($\chi^2(2) = 13.81, p = .001$). Mukana olevista äideistä 17.9 %:lla oli matala koulutustaso, kun taas ulkopuolelle jääneistä matala koulutustaso oli 31.5 %:lla äideistä. Korkea koulutus oli 49.7 %:lla mukana olevista äideistä ja 39.8 %:lla ulkopuolelle jääneistä äideistä. Mukana olevat äidit olivat siis ulkopuolelle jääneitä äitejä korkeammin koulutettuja. Mukana olevien ja ulkopuolelle jääneiden äitien lapsilla oli myös merkitsevästi eri määrä sisaruksia ($\chi^2(3) = 17.31, p < .001$). Tutkimukseen mukaan otettujen äitien lapsilla 22.1 %:lla ja ulkopuolelle jääneiden äitien lapsista 14.6 %:lla ei ollut sisaruksia. Mukana olevien äitien lapsista 63.8 %:lla ja ulkopuolelle jääneistä 78.8 %:lla oli yksi sisarus. Ulkopuolelle jääneiden äitien lapsilla oli siis enemmän sisaruksia kuin mukaan otettujen äitien lapsilla. Äitien tulotaso ($\chi^2(3) = 5.87, p = .118$) sekä isien koulutustaso ($\chi^2(2) = 3.18, p = .204$) ja tulotaso ($\chi^2(3) = 6.07, p = .108$) eivät eronneet mukaan otettujen ja ulkopuolelle jääneiden äitien ryhmissä merkitsevästi toisistaan.

Mukaan otettujen ja ulkopuolelle jääneiden äitien arvioita parisuhdetyytyväisyydestä tarkasteltiin riippumattomien otosten t-testillä. Huomioitavaa on, että korkeat pisteet parisuhdetyytyväisyyttä mittaavassa RDAS-kyselyssä tarkoittavat matalaa parisuhdetyytyväisyyttä. Parisuhdetyytyväisyys raskausaikana erosi merkitsevästi mukana olevien ja ulkopuolelle jääneiden äitien välillä ($t(509) = 2.47, p = .014$). Pisteet olivat raskausaikana 1.6 pistettä korkeammat ulkopuolelle jääneillä äideillä

(95%CI = [0.32, 2.78]). Parisuhdetyytyväisyys erosi myös ensimmäisenä vuonna merkitsevästi näissä ryhmissä ($t(405) = 2.65, p = .008$). Pisteet ensimmäisenä vuonna olivat 2.0 pistettä korkeammat ulkopuolelle jääneillä äideillä kuin mukana olevilla äideillä (95%CI = [0.51, 3.47]). Mukaan otetut äidit arvioivat parisuhdetyytyväisyytensä siis ensimmäisissä mittauspisteissä paremmaksi kuin ulkopuolelle jääneet äidit. Parisuhdetyytyväisyys ulkopuolelle jääneiden ja mukaan otettujen äitien välillä ei eronnut merkitsevästi kahden vuoden ($t(165.1) = 1.13, p = .259, 95\%CI = [-0.83, 3.05]$) tai viiden vuoden ($t(406) = -0.89, p = .373, 95\%CI = [-2.62, 0.99]$) mittauspisteissä.

Mukaan otettujen ja ulkopuolelle jääneiden äitien lasten sosiaalisissa vahvuuksissa ($t(443) = 2.84, p = .005$) sekä empatia ja yhteistyötaidoissa ($t(542) = 2.34, p = .009$) oli merkitsevä ero. Ulkopuolelle jääneiden äitien lapset olivat keskimäärin 0.5 pistettä sosiaalisesti taitavampia (95%CI = [0.16, 0.91]) ja 0.6 pistettä empaattisempia ja yhteistyötaitoisempia (95%CI = [0.12, 1.17]) mukaan otettujen äitien lapsiin verrattuna.

Isien otoksessa oli mukana 109 isää ja ulkopuolelle jäi 435 isää. Riippumattomien otosten t-testillä havaittiin, että ulkopuolelle jääneiden ja mukaan otettujen isien masennusoireet eivät eronneet tilastollisesti merkitsevästi toisistaan ($t(127.00) = -1.21, p = .347, 95\%CI = [-1.06, 0.38]$). Myöskään äitien masennusoireet eivät eronneet mukaan otettujen isien ja ulkopuolelle jääneiden isien ryhmien välillä ($t(145.41) = -1.31, p = .191, 95\%CI = [-1.70, 0.27]$).

Khin neliö -testiä käytettiin vertailemaan ulkopuolelle jääneiden ja mukaan otettujen isien ryhmiä muiden taustamuuttujien osalta. Mukana olevien ja ulkopuolelle jääneiden isien koulutustasojen välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero ($\chi^2(2) = 25.89, p < .001$). Mukana olevista isistä 36.7 %:lla ja ulkopuolelle jääneistä isistä 59.1 %:lla oli keskitason koulutus. Mukana olevilla isillä 38.5 %:lla oli korkea koulutus, kun taas 17.5 %:lla ulkopuolelle jääneistä oli korkea koulutus. Mukaan otetut isät olivat siis korkeammin koulutettuja. Myös isien tulot erosivat ulkopuolelle jääneiden ja mukaan otettujen isien välillä merkitsevästi ($\chi^2(3) = 20.17, p < .001$). 1051–2000 euroa tienavia oli ulkopuolella jääneistä 70.3 % ja mukaan otetuista 49.5 %. Puolestaan 2501–3500 tienavia oli ulkopuolelle jääneistä 14.7 % ja mukaan otetuista isistä 30.3 %. Muissa tuloluokissa ei ollut suuria eroja. Mukaan otetut isät siis tienasivat ulkopuolelle jääneitä isäiä enemmän. Mukana olevien ja ulkopuolelle jääneiden isien perheissä oli myös merkitsevästi eri määrä sisaruksia ($\chi^2(3) = 18.67, p < .001$). Mukaan otettujen isien lapsista 32.1 %:lla ei ollut yhtään sisarusta ja 56.9 %:lla oli yksi sisarus. Ulkopuolelle jääneiden isien lapsista 15.2 %:lla ei ollut sisaruksia ja 74.3 % oli yksi sisarus. Useamman sisaruksen omaaminen oli molemmissa ryhmissä yhtä yleistä. Mukaan otettujen isien lapset siis olivat useammin ainoita lapsia ulkopuolelle jääneiden isien lapsiin verrattuna. Äitien

koulutus- ($\chi^2(2) = 4.25, p = .122$) ja tulotaso ($\chi^2(3) = 5.25, p = .154$) eivät eronneet mukaan otettujen ja ulkopuolelle jääneiden isien ryhmissä merkitsevästi toisistaan.

Mukaan otettujen ja ulkopuolelle jääneiden isien arvioita parisuhdetyytyväisyydestä tarkasteltiin riippumattomien otosten t-testillä. Parisuhdetyytyväisyys raskausaikana erosi merkitsevästi mukana olevien ja ulkopuolelle jääneiden isien välillä ($t(315) = 2.28, p = .023$). Pisteet parisuhdetyytyväisyyttä mittaavassa kyselyssä olivat raskausaikana 1.7 pistettä korkeammat ulkopuolelle jääneillä isillä mukaan otettuihin isiin verrattuna ($95\%CI = [.23, 3.15]$).

Parisuhdetyytyväisyys erosi myös toisena vuonna merkitsevästi näissä ryhmissä ($t(187) = 2.54, p = .012$). Pisteet olivat 2.6 pistettä korkeammat ulkopuolelle jääneillä isillä kuin mukana olevilla isillä ($95\%CI = [.59, 4.70]$). Parisuhdetyytyväisyys koettiin siis raskausaikana sekä lapsen toisena elinvuotena keskimäärin matalammaksi ulkopuolelle jääneiden ryhmässä. Parisuhdetyytyväisyys mukaan otettujen ja ulkopuolelle jääneiden isien välillä ei eronnut tilastollisesti merkitsevästi yhden vuoden mittauspisteessä ($t(213) = 1.27, p = .206, 95\%CI = [- 0.61, 2.80]$) eikä viiden vuoden mittauspisteessä ($t(229) = 0.61, p = .540, 95\%CI = [- 1.37, 2.60]$). Eroja ryhmien välillä ei ollut myöskään lasten sosiaalisissa taidoissa ($t(443) = 0.52, p = .602, 95\%CI = [- 0.30, 0.52]$) tai empatia ja yhteistyötaidoissa ($t(542) = 1.06, p = .289, 95\%CI = [- 0.30, 1.02]$).

Taulukko 1.

Parisuhdetyytyväisyyden sekä sosiaalisen kompetenssin kuvailevat tunnusluvut koko otoksessa, äitien otoksessa ja isien otoksessa

Muuttujat	Koko otos						Äitien otos		Isien otos		
	Äitien vastaukset			Isien vastaukset			Ka(Kh)	95% LV	Ka(Kh)	95% LV	
	N	Ka(Kh)	95% LV	N	Ka(Kh)	95% LV					
Parisuhdetyytyväisyys (RDAS)											
Rv 32	511	30.71 (7.05)	30.10– 31.32	317	30.68 (6.32)	29.98– 31.38	30.04 (6.35)	29.31 – 30.78	29.57 (5.45)	28.54 – 20.60	
1v piste	407	33.06 (6.82)	32.40– 33.72	215	32.82 (6.35)	31.97– 33.68	32.50 (6.83)	31.71 – 33.29	32.28 (6.14)	31.11 – 33.45	
2v piste	397	32.39 (8.05)	31.59– 33.18	189	32.06 (7.18)	31.03– 33.09	32.09 (7.66)	31.20 – 32.97	30.95 (6.40)	29.73 – 32.16	
5v piste	407	33.01 (8.39)	32.20– 33.83	103	32.78 (7.63)	31.79– 33.77	33.25 (8.21)	32.30 – 34.81	32.45 (7.41)	31.04 – 33.86	
Empatia ja yhteistyötaidot	544	26.18 (3.15)	25.91– 26.44	-	-	-	25.88 (3.20)	25.51 – 26.25	25.89 (3.20)	25.28 – 26.50	
Sosiaaliset vahvuudet	445	7.34 (1.91)	7.16–7.51	-	-	-	7.15 (1.88)	6.93 – 7.37	7.25 (1.91)	6.89 – 7.61	

Selitteet: N = otoskoko, Ka = keskiarvo, Kh = keskihajonta, 95%LV = 95 %:n luottamusväli

Taulukko 2.

Taustamuuttujien kuvailevat tunnusluvut koko otoksessa, äitien otoksessa ja isien otoksessa

Muuttuja	Koko otos (N=545)			Äitien otos (N=290)			Isien otos (N=109)		
	N	Ka(Kh)	95 % LV	N	Ka(Kh)	95 % LV	N	Ka(Kh)	95 % LV
Sukupuoli (tytöt)	544 (241)	1.44 (.50)	1.4–1.48	291 (127)	1.44 (.50)	1.44 - 1.38	109 (53)	1.49 (.50)	1.39 - 1.58
Sisarusten lukumäärä	544	.93 (.56)	.88 - .98	291	.94 (.64)	.87 - 1.01	109	.79 (.62)	.67 - .91
Äitien koulutus	544	2.21 (.81)	2.14 - 2.28	291	2.32 (.76)	2.23 - 2.41	109	2.35 (.77)	2.20 - 2.50
Isien koulutus	544	1.98 (.67)	1.92 - 2.04	291	2.03 (.67)	1.95 - 2.11	109	2.14 (.79)	2.00 – 2.30
Äitien tulotaso	544	1.84 (.67)	1.78 - 1.89	291	1.86 (.64)	1.79 - 1.94	109	1.92 (.67)	1.79 – 2.04
Isien tulotaso	544	2.1 (.64)	2.04 - 2.15	291	2.16 (.64)	2.08 - 2.23	109	2.24 (.77)	2.09 – 2.38
Äitien masennusoireet	544	4.57 (4.26)	4.31 - 4.93	291	4.78 (4.57)	4.25 - 5.30	109	5.12 (5.01)	4.17 – 6.07
Isien masennusoireet	544	3.44 (2.51)	2.44 - 3.65	291	3.48 (2.65)	3.17 - 3.78	109	3.7 (3.65)	3.02 – 4.41

Selitteet. N = otoskoko, Ka = keskiarvo, Kh = keskihajonta, 95%LV = 95 %:n luottamusväli

Taulukko 3.

Pää- ja taustamuuttujien väliset korrelaatiokertoimet äitien otoksessa

		RDAS, Rv32	RDAS, 1v	RDAS, 2v	RDAS, 5v	SDQ	MASK	Lapsen sukupuoli	Äitien koulutus	Isien koulutus	Äitien tulot	Isien tulot	Sisarusten lukumäärä	Äitien masennus	Isien masennus
RDAS, Rv32	r														
RDAS, 1v	r	.758**													
RDAS, 2v	r	.720**	.814**												
RDAS, 5v	r	.629**	.740**	.780**											
Sosiaaliset vahvuudet	r	-.193**	-.184**	-.212**	-.216**										
Empatia ja yhteistyötaidot	r	-.201**	-.152**	-.187**	-.185**	.519**									
Lapsen sukupuoli	r	0.038	-0.001	-0.011	-0.003	.121*	0.089								
Äitien koulutus	r	0.014	0.020	-0.001	-0.013	-0.053	0.042	0.052							
Isien koulutus	r	-0.084	-0.057	-0.088	-0.036	-0.010	-0.023	-0.068	.323**						
Äitien arvio tuloista	r	-0.014	-0.002	0.004	0.082	-0.070	0.060	0.017	.299**	.131*					
Isien arvio tuloista	r	0.082	0.022	0.030	0.011	-0.063	-0.017	0.014	.210**	.174**	.137*				
Sisarusten lukumäärä	r	0.094	-0.020	-0.073	-0.026	-0.014	-0.061	-.121*	-0.052	0.044	-0.064	0.032			
Äitien masennusoireet	r	.165**	.325**	.325**	.385**	-0.061	-0.115	-0.017	-0.005	-0.052	-0.080	-0.019	-0.055		
Isien masennusoireet	r	.187**	.235**	.251**	.285**	-.131*	-0.064	0.032	.118*	0.002	.182**	0.040	-.117*	.163**	

Selitteet. RDAS ovat äidin arvioita parisuhdetyytyväisyydestä, r = Pearsonin korrelaatiokerroin, * $p < .05$, ** $p < .001$

Taulukko 4.

Pää- ja taustamuuttujien väliset korrelaatiokertoimet isien otoksessa

		RDAS, Rv32	RDAS, 1v	RDAS, 2v	RDAS, 5v	SDQ	MASK	Lapsen sukupuoli	Äitien koulutus	Isien koulutus	Äitien tulot	Isien tulot	Sisarusten lukumäärä	Äitien masennus	Isien masennus
RDAS, RV32	r														
RDAS, 1v	r	.763**													
RDAS, 2v	r	.774**	.792**												
RDAS, 5v	r	.711**	.660**	.729**											
Sosiaaliset vahvuudet	r	0.041	0.058	0.025	-0.042										
Empatia ja yhteistyötaidot	r	0.042	0.121	0.042	-0.058	.606**									
Lapsen sukupuoli	r	0.055	0.088	0.115	0.045	0.088	0.120								
Äitien koulutus	r	0.177	0.130	0.142	0.116	0.018	0.098	0.108							
Isien koulutus	r	-0.010	0.038	-0.008	-0.022	0.047	0.035	-0.147	.437**						
Äitien tulot	r	0.070	0.011	0.112	0.096	-0.045	0.030	0.121	.378**	.198*					
Isien tulot	r	0.053	0.076	-0.033	-0.003	0.069	0.146	0.033	.357**	.205*	.219*				
Sisarusten lukumäärä	r	0.035	-0.102	-0.098	-0.096	0.010	-0.049	-.201*	-0.038	-0.016	-0.020	0.029			
Äitien masennus	r	.209*	.235*	.233*	.283**	-0.083	-.200*	-0.053	-0.078	-0.061	-0.105	-0.048	-0.025		
Isien masennus	r	.210*	.300**	.332**	.327**	-0.170	-0.090	0.076	0.144	0.010	0.126	0.103	-0.120	.308**	

Selitteet. RDAS ovat isien arvioita parisuhdetyytyväisyydestä, r = Pearsonin korrelaatiokerroin, * $p < .05$, ** $p < .001$

3.3 Parisuhdetyytyväisyyden muutos

Parisuhdetyytyväisyyden muutosta tarkasteltiin toistettujen mittausten varianssianalyysin avulla. Mauchleyn testin perusteella sfäärisyysoletus eli kovarianssien yhtäsuuruusoletus ei täytynyt ($p < .05$) äitien eikä isien otoksessa, joten käytettiin Greenhouse-Geisser korjauskerrointa, jossa kovarianssien erisuuruus on otettu huomioon korjaamalla vapausasteita ja sitä kautta p-arvoa.

Äitien otoksessa eri ikäpisteissä mitattujen parisuhdetyytyväisyyksien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero ja efektikoko oli keskikokoinen ($F(2.61, 753.86) = 38.16, p < .001, \eta^2 = .12$). Jatkovertailut tehtiin kahden riippuvan otoksen t-testillä vertaamalla jokaista parisuhdetyytyväisyyden mittauspistettä sitä seuraavaan mittauspisteeseen. Useiden ristikkäisten vertailujen takia p-arvoille tehtiin Bonferroni-korjaus. Raskausajan ja lapsen ensimmäisen vuoden parisuhdetyytyväisyyden välillä oli merkitsevä ero ($t(289) = -9.08, p < .001$). Pisteet parisuhdetyytyväisyyden mittarissa olivat keskimäärin 2.5 pistettä matalammat raskausaikana verrattuna ensimmäisen vuoden parisuhdetyytyväisyyteen ($95\%CI = [-2.99, -1.92]$). Ensimmäisen ja toisen vuoden välillä pisteet kasvoivat keskimäärin 0.4 pistettä ($95\%CI = [-.12, .93]$), mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä ($t(289) = 1.56, p = .36$). Toisen ja viidennen vuoden välillä pisteet kasvoivat keskimäärin 1.2 pistettä ($95\%CI = [-1.77, -.55]$). Ero oli tilastollisesti merkitsevä ($t(289) = -3.74, p < .001$). Äitien parisuhdetyytyväisyys siis laski raskausajan ja lapsen ensimmäisen elinvuoden välillä. Se pysyi tasaisena ensimmäisen ja toisen vuoden välillä ja laski taas toisen ja viidennen vuoden välillä.

Myös isien otoksessa eri ikäpisteissä mitattujen parisuhdetyytyväisyyksien välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero ($F(2.56, 276.78) = 17.391, p < .001, \eta^2 = .14$). Jatkovertailut tehtiin, kuten äideilläkin, kahden riippuvan otoksen t-testillä vertaamalla jokaista parisuhdetyytyväisyyden mittauspistettä sitä seuraavaan mittauspisteeseen. Useiden ristikkäisten vertailujen takia p-arvoille tehtiin Bonferroni-korjaus. Korjausten jälkeenkin raskausajan ja lapsen ensimmäisen vuoden parisuhdetyytyväisyyden välillä oli merkitsevä ero ($t(108) = -7.01, p < .001$). Pisteet parisuhdetyytyväisyyttä mittaavassa mittarissa olivat keskimäärin 2.7 pistettä matalammat raskausaikana verrattuna ensimmäisen vuoden parisuhdetyytyväisyyteen ($95\%CI = [-3.48, -1.95]$). Ero ensimmäisen ja toisen vuoden parisuhdetyytyväisyydessä oli myös tilastollisesti merkitsevä ($t(108) = 1.34, p < .001$). Pisteet olivat keskimäärin 1.3 pistettä korkeammat ensimmäisenä vuonna toiseen vuoteen verrattuna. ($95\%CI = [.57, 2.10]$). Toisen ja viidennen vuoden välillä parisuhdetyytyväisyyden pisteet

taas nousivat keskimäärin 1.5 pistettä ($95\%CI = [-2.48, -.52]$). Ero oli tilastollisesti merkitsevä ($t(108) = -3.04, p = .009$). Isien parisuhdetyytyväisyys siis laski raskausajasta ensimmäiseen vuoteen siirryttäessä. Se parani ensimmäisen ja toisen vuoden välissä ja laski taas toisesta vuodesta viidenteen vuoteen.

3.4 Tausta- ja päämuuttujien väliset yhteydet

Taulukossa 3 on esitetty äitien tausta- ja päämuuttujien väliset yhteydet. Äideillä eri ikäpisteiden parisuhdetyytyväisyydet korreloivat merkitsevästi keskenään.

Parisuhdetyytyväisyys korreloi jokaisessa mittauspisteessä merkitsevästi sekä lapsen sosiaalisten vahvuuksien että empatia- ja yhteistyötaitojen kanssa. Parisuhdetyytyväisyys korreloi merkitsevästi myös äidin ja isän masennusoireiden kanssa. Sosiaaliset vahvuudet korreloivat merkitsevästi lapsen sukupuolen ja isän masennusoireiden kanssa. Sosiaaliset vahvuudet sekä empatia- ja yhteistyötaidot korreloivat merkitsevästi myös keskenään.

Taulukossa 4 on esitetty isien otoksen tausta- ja päämuuttujien väliset yhteydet. Isien eri ikäpisteiden parisuhdetyytyväisyydet korreloivat merkitsevästi keskenään.

Parisuhdetyytyväisyys ei korreloinut missään mittauspisteessä merkitsevästi sosiaalisen kompetenssin kanssa. Parisuhdetyytyväisyys korreloi merkitsevästi äidin ja isän masennusoireiden kanssa. Empatia- ja yhteistyötaidot korreloivat merkitsevästi isän masennusoireiden kanssa. Sosiaaliset vahvuudet korreloivat merkitsevästi empatia- ja yhteistyötaitojen kanssa.

3.4.1 Äitien parisuhdetyytyväisyyden ja lapsen sosiaalisen kompetenssin välinen yhteys

Seuraavaksi äidin parisuhdetyytyväisyyden ja lapsen sosiaalisen kompetenssin välistä yhteyttä tarkasteltiin lineaarisella regressioanalyysillä, jotta merkitsevien kovariaattien vaikutus pystyttiin huomioimaan. Koska jokaisen mittauspisteen parisuhdetyytyväisyys korreloi merkitsevästi sekä sosiaalisten vahvuuksien että empatia- ja yhteistyötaitojen kanssa, muodostettiin jatkovertailuna kahdeksan erillistä lineaarista regressioanalyysiä. Malleissa riippuvana muuttujana oli MASK:illa arvioitujen empatia- ja yhteistyötaitojen tai SDQ:lla arvioitu sosiaalisten vahvuuksien summapistemäärä ja selittäjänä puolestaan parisuhdetyytyväisyyden summapistemäärä. Malleihin otettiin mukaan kovariaateiksi lapsen sukupuoli sekä isän masennusoireet, koska taustamuuttujista ne korreloivat merkitsevästi lapsen sosiaalisen kompetenssin kanssa.

Regressioanalyysien tulokset on esitelty Taulukossa 5. Jokainen malli, jossa oli mukana selittäjiä, oli parempi kuin tyhjä malli riippumatta siitä oliko selitettävänä muuttujana empatia- ja yhteistyötaidot vai sosiaaliset vahvuudet. Mallit selittivät kuitenkin vain pienen osan sosiaalisen kompetenssin vaihtelusta (korjatun R² vaihteluväli 2.2 % - 6.6 %). Jokaisen regressioanalyysin perusteella äidin parisuhdetyytyväisyys on yhteydessä lapsen sosiaaliseen kompetenssin senkin jälkeen, kun merkitsevien taustatekijöiden vaikutus kontrolloitiin. Äidin parisuhdetyytyväisyyden kasvaessa lapsen sosiaalinen kompetenssi kasvoi. Lapsen sukupuoli oli merkitsevästi yhteydessä vain sosiaalisiin vahvuuksiin kaikissa malleissa. Isän masennusoireet eivät missään mallissa selittäneet sosiaalista kompetenssia merkitsevästi.

Taulukko 5.

Regressioanalyysin tulokset äidin parisuhdetyytyväisyyden ja lapsen sosiaalisen kompetenssin välisestä yhteydestä

Selitettävä muuttuja	Parametrit	B	β	p	95% CI		Mallin sopivuus	Korjattu R ²
					Yläraja	Alaraja		
Sosiaaliset vahvuudet	Vakiotermi	8.28	-	<.001	7.10	9.45	F(3,286) = 56.45, p < .001,	.063
	RDAS Rv32	-.05	-.18	.002	-.09	-.02		
	Lapsen sukupuoli	.494	.13	.023	.067	.921		
	Isän masennusoireet	-.07	-1.02	.082	-.15	.009		
Empatia ja yhteistyötaidot	Vakiotermi	28.12	-	<.001	26.10	30.14	F(3,286) = 5.08, p = .002	.041
	RDAS Rv32	-.10	-.20	<.001	-.16	1.36		
	Lapsen sukupuoli	.63	.10	.093	-.12	1.36		
	Isän masennusoireet	-.04	-.03	.608	-1.76	.10		
Sosiaaliset vahvuudet	Vakiotermi	8.16	-	<.001	6.95	9.36	F(3,286) = 5.78, p < .001	.047
	RDAS 1v	-0.44	-.16	.007	-.076	-.012		
	Lapsen sukupuoli	.47	.22	.032	.04	.90		

	Isän masennusoireet	-.07	.04	.102	-.15	.01		
Empatia ja -yhteis- työtaidot	Vakiotermi	27.34	-	<.001	25.31	29.46	$F(3,286) = 3.17,$ $p = .025$	.022
	RDAS 1v	-.07	-.14	.017	-.12	-.01		
	Lapsen sukupuoli	.58	-.09	.125	-.16	1.3		
	Isän masennusoireet	-.04	-.03	.597	-.18	.10		
Sosiaaliset vahvuudet	Vakiotermi	8.19	-	<.001	7.0	9.30	$F(3,286) = 6.75,$ $p < .001$	.066
	RDAS 2v	-.05	-.19	.002	-.08	-.02		
	Lapsen sukupuoli	.46	.12	.035	.03	.89		
	Isän masennusoireet	-.06	-.09	.141	-.14	.021		
Empatia ja -yhteis- työtaidot	Vakiotermi	27.59	-	<.001	25.69	29.49	$F(3,286) = 4.29,$ $p = .006$	.033
	RDAS 2v	-.08	-.18	.003	-.13	-.03		
	Lapsen sukupuoli	.56	.09	.132	-.17	1.30		
	Isän masennusoireet	-0.3	-0.2	.718	-.17	.12		
SDQ	Vakiotermi	8.14	-	<.001	7.07	9.22	$F(3,286) = 6.81,$ $p < .001$	.057
	RDAS 5v	-0.44	-.19	.001	-.07	-.02		
	Lapsen sukupuoli	.46	.12	.033	.038	.889		
	Isän masennusoireet	-0.6	-0.8	.181	-.14	.03		
Empatia ja -yhteis- työtaidot	Vakiotermi	27.46	-	<.001	25.60	29.31	$F(3,286) = 4.20,$ $p = .006$	.032
	RDAS 5v	-.07	-.18	.003	-.12	-.02		
	Lapsen sukupuoli	.57	.09	.127	-.16	1.31		
	Isän masennusoireet	-.02	-.02	.794	-.16	.12		

4 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää muuttuuko vanhempien parisuhdetyytyväisyys raskausajan ja lapsen viiden ikävuoden välillä sekä ennustaako vanhempien parisuhdetyytyväisyys raskausajasta lähtien lapsen sosiaalista kompetenssia viiden vuoden iässä. Äidit ja isät arvioivat omaa parisuhdetyytyväisyyttään kyselylomakkeilla sekä raskausaikana että lapsen ollessa 1-, 2- ja 5-vuotias. Tämän lisäksi äidit arvioivat lapsen sosiaalista kompetenssia kahdella eri kyselyllä lapsen ollessa 5-vuotias. Tulokset olivat osittain hypoteesien mukaisia. Parisuhdetyytyväisyys laski äideillä merkitsevästi raskausajan ja lapsen ensimmäisen ikävuoden välillä, sekä lapsen toisen ja viidennen ikävuoden välillä. Isien parisuhdetyytyväisyys taas laski raskausajasta ensimmäiseen ikävuoteen siirryttäessä, parani ensimmäisen ja toisen ikävuoden välissä ja laski taas toisen ja viidennen ikävuoden välissä. Tutkimuksen tulokset vahvistivat aikaisempaa käsitystä siitä, että äidin parisuhdetyytyväisyys vaikuttaa lapsen sosiaaliseen kompetenssiin pitkällä aikavälillä (Fishman & Meyers, 2000; Frankel ym., 2015; Kim ym., 2012; Knopp ym., 2017; Salo ym., 2022). Kaikkien mittauspisteiden äitien parisuhdetyytyväisyys oli yhteydessä lapsen sosiaaliseen kompetenssiin viiden vuoden iässä, vaikkakin jokaisen mallin selitysaste oli pieni. Yhteys säilyi, vaikka malleihin otettiin mukaan lapsen sukupuoli sekä isän masennus taustamuuttujina. Isien suhteen hypoteesi ei saanut tukea, sillä isien parisuhdetyytyväisyys ei ollut yhteydessä äidin arvioimaan lapsen sosiaaliseen kompetenssiin missään mittauspisteessä.

4.1 Parisuhdetyytyväisyyden muutos

Parisuhdetyytyväisyys oli molemmilla vanhemmilla korkeimmillaan raskausaikana ja matalimmillaan viiden vuoden mittauspisteessä. Äideillä tilastollisesti merkitsevää laskua tapahtui raskausajan ja lapsen ensimmäisen ikävuoden välillä, sekä lapsen toisen ja viidennen ikävuoden välillä. Isien parisuhdetyytyväisyys laski raskausajasta ensimmäiseen ikävuoteen siirryttäessä, parani ensimmäisen ja toisen ikävuoden välissä ja laski toisen ja viidennen ikävuoden välissä. Keskimääräinen muutos oli kuitenkin enintään 2.5 pistettä. Kliinisesti merkittävän muutoksen rajaksi RDAS-mittarissa on asetettu 12 pistettä (Anderson ym., 2014), joten tutkimuksessa havaittu muutos parisuhdetyytyväisyydessä ei siis välttämättä ole käytännössä kovin merkittävä.

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu parisuhdetyytyväisyyden laskevan vähän tai kohtalaisesti vanhemmuuteen siirryttäessä (Mitnick ym., 2009; Twenge ym., 2003; Bogdan ym., 2022). Toisaalta Salo ja kumppanit (2022) eivät havainneet muutosta parisuhdetyytyväisyydessä lapsen syntymän ja toisen ikävuoden välillä. Kuten tässäkin tutkimuksessa, Salon ja kumppaneiden aineisto koostui pääasiassa korkeasti koulutetuista vanhemmista, joiden parisuhdetyytyväisyys oli suhteellisen korkea alusta alkaen. Kliininen katkaisuraja RDAS-kyselyssä on tutkimuksesta riippuen ollut 47 tai 48 pistettä (Busby ym., 1995; Anderson ym., 2014). Tässä tutkimuksessa parisuhdetyytyväisyyden keskiarvot olivat 30.04–34.7, vaikka mukana oli yksi ylimääräinen kysymys. Onkin havaittu, että parit, jotka raportoivat parempaa parisuhdetyytyväisyyttä ennen vanhemmuutta, kokevat usein vähäisempää tyytyväisyyden laskua ensimmäisinä vuosina kuin parisuhteeseensa jo alunperin tyytymättömät parit (Birditt ym., 2012; Williamson & Lavner, 2020).

4.2 Äidin parisuhdetyytyväisyyden vaikutus lapsen sosiaaliseen kompetenssiin

Tässä tutkimuksessa jo äidin raskausajan parisuhdetyytyväisyys oli yhteydessä lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen. Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu äidin raskaudenaikaisen parisuhdetyytyväisyyden olevan yhteydessä koko perheen vuorovaikutukseen (Korja ym. m. 2016) sekä lapsen käytösongelmiin kolmen vuoden iässä (Panula ym., 2020). Tämä tutkimus tukee sekä laajentaa aiheesta jo tiedettyä osoittamalla, että äidin raskaudenaikainen parisuhdetyytyväisyys voi myös tukea lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittymistä pitkälläkin aikavälillä. Raskausajan parisuhdetyytyväisyyden vaikutus saattaa välittyä lapselle äidin kokeman stressin välityksellä, sillä aiemmissa tutkimuksissa on havaittu tyytymättömyyden parisuhteeseen ennustavan äidin raskaudenaikaista stressiä (Rosand ym., 2011; Tissera ym., 2020). Äidin stressin on taas todettu vaikuttavan sikiön aivorakenteiden, kuten mantelitumakkeen, aivokuoren ja hippokampuksen kehitykseen. Nämä keskushermostolliset muutokset saattavat osaltaan altistaa lasta myöhemmille stressin- ja tunteidensäätelyjärjestelmien häiriöille (Lehtola ym., 2016), kuten esimerkiksi ulospäinsuuntautuneille käytöshaasteille (Amicin ym., 2022; O'Connor ym., 2002).

Myös äidin raskauden jälkeinen parisuhdetyytyväisyys ennusti lapsen sosiaalista kompetenssia viiden vuoden iässä jokaisessa mittauspisteessä. Aiempien tutkimusten perusteella äidin heikko parisuhdetyytyväisyys lisää lapsen sisään- ja ulospäinsuuntautuvia

haasteita, kuten aggressiota, ahdistusta, masennusta ja epäsosiaalisuutta, eri ikäisillä lapsilla (Fishman & Meyers, 2000, Frankel ym., 2015, Kim ym., 2012, Knopp ym., 2017, Salo ym., 2022). Vain muutamassa tutkimuksessa on keskitytty korkean parisuhdetyytyväisyyden vaikutuksiin ja lapsen sosiaalisen kompetenssin positiivisiin puoliin kuten prososiaalisuuteen ja sen kehittymiseen. Tulokset tukevat Mark ja Piken (2017) poikkileikkaustutkimusta, joissa äidin parisuhdetyytyväisyys oli yhteydessä lapsen korkeampaan prososiaalisuuteen brittilapsilla. Toisaalta taas Arabaci ja Demircioğlun (2021) tutkimuksessa turkkilaiset lapset olivat opettajien arvion mukaan prososiaalisempia ikätovereitaan kohtaan, kun isien arvioima parisuhdetyytyväisyys oli korkea. Äitien parisuhdetyytyväisyys ei kyseisessä tutkimuksessa ennustanut lapsen prososiaalisuutta, vaikka ne korreloivatkin keskenään. Tutkimustulosten eroavaisuudet saattavat kuitenkin selittyä kulttuurisilla eroilla, sillä sosiaalisen kompetenssin määritelmä ja sille asetetut odotukset ovat aina sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan ja sosiaaliseen kontekstiin (Poikkeus, 1997). Lisäksi eri kulttuureissa saattaa olla eroavaisuuksia esimerkiksi vanhempien rooleissa ja hoivakäytännöissä. Tietävästi ainoassa pitkittäistutkimuksessa Wu ja kumppanit (2023) havaitsivat äitien arvioiman parisuhdetyytyväisyyden ennustavan viisi kuukautta myöhemmin luokkatovereiden nimeämisellä mitattua prososiaalisuutta. Tekemämme tutkimuksen perusteella vaikutukset ovat vielä tätäkin pitkäkestoisempia ja erityisesti varhaislapsuuden aikainen parisuhdetyytyväisyys vaikuttaa merkitykselliseltä. Tutkimuksessa havaittiin, että kahden vuoden ikäpisteessä mitattu parisuhdetyytyväisyys selitti viisivuotiaan lapsen sosiaalista kompetenssia melkein yhtä paljon kuin viisivuotiaana mitattu parisuhdetyytyväisyys. Aiemmin onkin todettu, että erityisesti pienet lapset ovat erityisen alttiita parisuhteen vaikutuksille (Erel ja Burman, 1995). Näiden tulosten pohjalta vaikuttaa siis siltä, että äitien parisuhdetyytyväisyys voi tukea lapsen sosiaalisen kompetenssin, etenkin prososiaalisuuden, kehittymistä.

Tutkimuksessa on kuitenkin huomioitava, että mallien selityssasteet olivat varsin pieniä eli parisuhdetyytyväisyys selitti vain pienen osan lapsen sosiaalisen kompetenssin vaihtelusta. Selityssasteeseen voi vaikuttaa se, että otoksessa sekä lasten sosiaalinen kompetenssi että parien parisuhdetyytyväisyys oli melko korkea ja vaihtelu kokonaisuudessaan vähäistä. Voikin olla, että yhteys parisuhdetyytyväisyyden ja sosiaalisen kompetenssin välillä tulisi selkeämmin esille, mikäli parisuhdetyytyväisyydessä ja lapsen sosiaalisessa kompetenssissa olisi enemmän vaihtelua. Toisaalta saman suuntaisia selityssasteita oli yli 80 tutkimuksen meta-analyysissä, jossa tarkasteltiin vanhempien parisuhteen sekä lapsen ulos- ja

sisäänpäinsuuntautuvan häiriökäyttäytymisen ja ihmissuhdehaasteiden välistä yhteyttä (Erel & Burman, 1995). Lopputulemana parisuhteen laadun todettiin selittävän noin 10 % lapsen sosiaalisen kompetenssin vaihtelusta. Tässä tutkimuksessa selityssasteet vaihtelivat 3 ja 6 %:n välillä. Onkin mahdollista, että parisuhdetyytyväisyyden vaikutukset välittyvät vahvemmin häiriökäyttäytymiseen kuin prososiaalisuuteen. On myös huomioitava, että lapsen sosiaalinen kompetenssi on laaja käsite ja sen kehittyminen monimutkainen yksilöllinen prosessi, jonka taustalla vaikuttavat useat eri tekijät. Siksi onkin ymmärrettävää, että parisuhdetyytyväisyys selittää vain pienen osan sosiaalisen kompetenssin vaihtelusta.

Äitien parisuhdetyytyväisyyden vaikutusten osalta tämä tutkimus tukee perhesysteemiteoriaa, jonka mukaan perheen eri osajärjestelmien välillä on vastavuoroinen yhteys. Vaikuttaakin siltä, että parisuhhteessa koetut tunteet ja käyttäytyminen voivat siirtyä myös vanhempilapsi suhteeseen (Erel ja Burman, 1995; Christopher ym., 2015). Tämä tutkimus ei kuitenkaan voi ottaa kantaa siihen, millä mekanismilla äidin parisuhdetyytyväisyys on yhteydessä lapseen. Aiempi tutkimus on tutkinut esimerkiksi vanhemman lämpöä (Yu, 2023, Stroud ym., 2015), yhteisvanhemmuutta (Peltz ym., 2018), lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen laatua (Korja ym., 2016) sekä vanhempien reflektiokykyä (Salo ym., 2022) mahdollisina välittävinä tekijöinä. On myös mahdollista, että lapsi oppii prososiaalista käytöstä seuraamalla vanhempien välistä kommunikaatiota ja mallintamalla tätä (Bandura, 1977). Suurin osa aiemmista tutkimuksista on kuitenkin keskittynyt käytöshaasteiden ja parisuhdetyytyväisyyden välisen yhteyden selvittämiseen. Prososiaalisuuden ja parisuhdetyytyväisyyden yhteyttä saattavat selittää eri mekanismit. On myös mahdollista, että prososiaalisten vanhempien lapset ovat luonnostaan prososiaalisempia. Vanhempien prososiaalisuus saattaa myös lisätä parisuhdetyytyväisyyttä ja täten selittää muuttujien välistä yhteyttä. Tulevaisuudessa olisikin tärkeää tutkia tarkemmin juuri parisuhdetyytyväisyyden vaikutusmekanismeja.

4.3 Isien parisuhdetyytyväisyyden vaikutus lapsen sosiaaliseen kompetenssiin

Isien parisuhdetyytyväisyys ei missään mittauspisteessä ollut yhteydessä lapsen sosiaalisten vahvuuksien tai empatia- ja yhteistyötaitojen kanssa. Tulos ei siis tue ”fathering vulnerability”-hypoteesia ja aiempia tutkimuksia, joissa parisuhdetyytyväisyys on vaikuttanut isien vanhemmuuteen äitejä enemmän (Arabaci ja Demircioğlu, 2021; Cummnigs ym., 2010; Harold ym. 2012; Peltz ym., 2018; Stroud ym., 2011). Tutkimuksen tulos voi heijastaa

kulttuurisia eroja hoitokäytännöissä, sillä samankaltaisia tuloksia on saatu viimeaikaisissa tutkimuksissa juuri suomalaisilla otoksilla (Korja, 2016; Salo, 2022). Suomessa molempia vanhempia tuetaan aktiivisesti osallistumaan lastenhoitoon syntymästä lähtien. Lain mukaan molemmat vanhemmat voivat myös pitää vanhempainvapaata, ja yhä useammat isät käyttävät tämän mahdollisuuden hyväkseen. Tämä eroaa useista muista maista ja voi vaikuttaa tulosten erilaisuuteen. Toisaalta on myös havaittu, että äitien kasvatus vaikuttaa isien kasvatusta enemmän lapsen prososiaalisuuden kehittymiseen (Luxa & Walpera, 2019). Isien parisuhdetyytyväisyys ei siis välttämättä vaikuta lapsen prososiaalisuuden kehitykseen siksi, että isien antama kasvatus ei ylipäätään vaikuta prososiaalisuuden kehitykseen yhtä voimakkaasti kuin äitien antama kasvatus.

Tutkimuksessa hyödynnettiin vain äitien arviota lapsen sosiaalisesta kompetenssista, sillä ainoastaan äidit olivat arvioineet empatia- ja yhteistyötaitoja ja vain osalta isistä oli arvio sosiaalisista vahvuuksista. Lisäanalyseissä testattiin, kuinka isien arvioiden käyttäminen vaikuttaisi tuloksiin. Analyyseista kuitenkin huomattiin, etteivät isien omatkaan arviot sosiaalisista taidoista korreloineet heidän parisuhdetyytyväisyytensä kanssa.

Tutkimustulosta saattaa selittää myös se, että isien ja äitien parisuhdetyytyväisyyteen saattaa vaikuttaa eri asiat ja näin ollen myös parisuhdetyytyväisyyden vaikutus äitiin sekä isään ja tätä kautta vanhemmuuteen voi olla hyvin erilainen. Naisilla matalaan parisuhdetyytyväisyyteen vaikuttaa esimerkiksi epätasapaino parisuhteen tunnetyössä (Croyle & Waltz, 2002; Strazdins & Broom, 2004). Naisten on myös todettu olevan yleisesti ottaen tietoisempia parisuhteen tunneilmapiiristä (Croyle & Waltz) sekä suhteen emotionaalisesta laadusta (Loscocco & Walzer, 2013). Täten voikin olla, että naisten parisuhdetyytyväisyys kuvaa paremmin koko perheen vuorovaikutusta, tunneilmapiiriä sekä lapsen kasvuympäristöä, mikä selittäisi osaltaan myös saatua tulosta.

Kaiken kaikkiaan tutkimusta isien parisuhdetyytyväisyyden vaikutuksista on edelleen hyvin vähän. Tulevaisuudessa onkin tärkeää ottaa tasapuolisesti huomioon kaikki vanhemmat tutkittaessa vanhempien välisten suhteiden vaikutuksia lapseen. Yhteiskunnan ja vanhemmuuden roolien muuttuessa on myös hyvä pohtia, mitä ryhmiä kannattaa ylipäätään verrata toisiinsa, sillä ristiriitaiset tulokset saattavat heijastaa myös vanhempien vaihtelevia ja yksilöllisiä rooleja eri perheissä. Isät ja äidit eivät siis ole homogeenisia ryhmiä ja voisikin olla hedelmällisempää verrata ryhmiä esimerkiksi vanhemmuuden roolien ja osallisuuden perusteella ja pohtia, kuinka parisuhdetyytyväisyys vaikuttaa näissä ryhmissä eri tavoin.

4.4 Taustamuuttujien vaikutus lapsen sosiaaliseen kompetenssiin

On mahdollista, että tuloksen taustalla vaikuttaa tutkimukseen osallistuneiden perheiden samankaltaisuus. Osallistuneilla vanhemmilla oli keskimääräistä suomalaista korkeampi koulutustausta, tulotaso sekä hyvinvointi (Karlsson ym., 2018). Samojen tekijöiden onkin todettu olevan yhteydessä lapsen vähäisempään psyykkiseen oireiluun (Boyle & Lipman, 2002; Connell & Goodman, 2002; Goodman ym., 2011; Lansford ym., 2018; Wight ym., 2006). Otoksen lapsilla olikin keskimäärin korkea sosiaalinen kompetenssi ja vaihtelu taidoissa oli vähäistä. Tämä voi olla yksi syy siihen, miksi suurin osa taustatekijöistä ei korreloinut lapsen sosiaalisen kompetenssin kanssa aiemmista tutkimuksista poiketen. Taustamuuttujista ainoastaan lapsen sukupuoli oli merkitsevä selittäjä ja sekin vain sosiaalisten vahvuuksien osalta. Tulokset kuitenkin tukevat aiempaa tutkimusta siinä, että tytöt olivat poikia prososiaalisempia (Newton ym., 2014).

Taustamuuttujista sukupuolen lisäksi vain isän masennus korreloi lapsen sosiaalisten vahvuuksien kanssa äitien otoksessa. Tulos on yhtenevä aiempien tutkimusten kanssa, joissa on havaittu vanhempien mielenterveyshaasteiden yhteys lapsen sisään- ja ulospäinsuuntautuviin käyttäytymisen haasteisiin (Connell & Goodman, 2002; Goodman ym., 2011). Isän masennus otettiin mukaan regressioanalyysiin, mutta se ei kuitenkaan ollut merkitsevä selittäjä missään mallissa. Masennus ei siis itsessään selittänyt parisuhdetyytyväisyyden vaikutusta lapsen sosiaaliseen kompetenssiin, vaikka masennus olikin yhteydessä parisuhdetyytyväisyyteen.

4.5 Tutkimuksen arviointi ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimuksen vahvuutena voidaan pitää pitkittäistutkimusasetelmaa, sillä aiemmat tutkimustulokset ovat perustuneet lähinnä poikkileikkaustutkimuksiin. Tällä tutkimusasetelmalla saimme näyttöä siitä, että parisuhdetyytyväisyys voi vaikuttaa lapsen sosiaaliseen kompetenssiin aina raskausajasta lähtien ja vaikutus on havaittavissa pitkälläkin aikavälillä. Sosiaalista kompetenssia myös arvioitiin iässä, jossa se on jo melko vakiintunut (Santos ym., 2014). Sen vuoksi lapsen taitoja oli mahdollista arvioida taaperoikää tarkemmin ja luotettavammin. Lisäksi tutkimuksessa keskityttiin sosiaaliseen kompetenssiin prososiaalisuuden näkökulmasta, jota aiempi tutkimus ei ole juurikaan huomionut.

Tutkimuksessa otettiin myös huomioon sekä äitien että isien arviot parisuhdetyytyväisyydestä. Usein tutkimuksissa on käytetty vain toisen vanhemman arviota parisuhdetyytyväisyydestä tai vaihtoehtoisesti vanhempien tyytyväisyyden keskiarvoa. Sisällyttämällä molempien vanhempien erilliset arviot saatiin laajempi käsitys parisuhdetyytyväisyyden vaikutuksista lapseen ja vaikuttaakin siltä, ettei yksittäinen arvio riitä parisuhdetyytyväisyyden monisyisten vaikutusten arviointiin. Tämän tutkimuksen perusteella ei kuitenkaan ole mahdollista tehdä kausaalipäätelmiä, sillä ei voida olla varmoja, etteikö muuttujien yhteisvaihtelun taustalla voisi olla myös jokin kolmas tekijä. Tulokset antavat kuitenkin viitteitä siitä, että äidin parisuhdetyytyväisyys saattaa toimia suojaavana tekijänä lapsen prososiaalisuuden kehittyessä.

Tutkimuksessa hyödynnettiin laajasti käytössä olevia valideja ja reliaabeleja kyselylomakkeita (Stone ym., 2015). Toisaalta kyselylomakkeet eivät usein tunnista kaikkia parisuhteen kannalta merkityksellisiä ulottuvuuksia tai ota huomioon yksilöllisiä eroja siinä, mitä kukin arvostaa parisuhteessa. Haasteena onkin, että kysymysten vaihtelevuuden ja yksilöllisten erojen vuoksi parisuhdetyytyväisyyskyselyssä kahden parin pisteet voivat olla samat, vaikka tilanne saattaa näyttäytyä hyvinkin erilaisena käytännössä (Fincham & Osborne, 1993). Esimerkiksi todella etääntynyt pari saattaa saada yhtä suuren pistemäärän kuin riitaisa pari. Vaikka tutkimuksessamme RDAS:iin lisättiin yksi kysymys konflikteihin liittyen juuri tästä syystä, täytyy tuloksia tulkitessa ottaa huomioon se, että erilaiset parisuhteen haasteet saattavat näyttäytyä lapselle eri tavoin ja saattavat täten vaikuttaa myös eri mekanismein. Parisuhdetyytyväisyys ei siis välttämättä kerro sitä, millaisena lapsi näkee vanhempiensa parisuhteen ja millainen kasvuympäristö siitä lapselle todellisuudessa muotoutuu. Jatkossa olisikin hyvä huomioida myös lapsen käsitys vanhempien parisuhdetyytyväisyydestä sekä tunneilmapiiristä kotona, sillä tutkimuksissa, joissa lapsen näkemys on otettu huomioon, on se ollut osittain jopa vanhempien arviota vakaampi mittari ja ennustaja (Feldman & Wentzel, 1995).

Tutkimuksen haasteena on niin sanottu "shared method variance", sillä kaikki tieto kerättiin kyselylomakkeilla ja vain äidit arvioivat lapsen sosiaalista kompetenssia. Täten tuloksia arvioitaessa on tärkeää huomioida, että kyseessä on vain äidin subjektiivinen kokemus lapsen sosiaalisesta kompetenssista, johon vaikuttavat niin äidin persoona kuin myös odotukset, toiveet ja pelot lapseen liittyen. Etenkin ensimmäisen lapsen kanssa saattaa vanhemman olla myös vaikeaa hahmottaa, mikä määrä anti- tai prososiaalisia piirteitä on poikkeavaa ja mikä taas kuuluu normaaliin kehitykseen. Kyselylomakkeiden lisäksi olisikin tärkeää hyödyntää

jatkossa myös esimerkiksi opettajien arvioita lapsen sosiaalisesta kompetenssista sekä muita menetelmiä kuten observointia, jotta sosiaalisesta kompetenssista saataisiin entistä laajempi ja luotettavampi käsitys. Tämän lisäksi olisi hyvä selvittää vanhempien käsitystä lapsen normaalista sosioemotionaalisen kehityksestä ja siihen liittyvistä odotuksista.

Koska kyseessä on intensiivinen ja kyselyihin painottuva pitkittäistutkimus, osa tutkittavista jättäytyi pois vuosien varrella. Tämä kato on saattanut vaikuttaa tuloksiin valikoitumisen kautta. On siis mahdollista, että tutkimuksen ovat lopettaneet perheet, joiden voimavarat ovat vähäisemmät, mikä voi osaltaan vaikuttaa taas parisuhdetyytyväisyyteen. Kyseistä hypoteesia tukee myös se, että otoksessa parisuhdetyytyväisyys oli melko korkea lähes kaikilla tutkittavilla. Lisäksi osassa perheistä vain toinen vanhempi oli vastannut kyselyihin, joten tuloksista ei voida tehdä johtopäätöksiä siitä, vaikuttaako isän ja äidin parisuhdetyytyväisyys samassa perheessä eri tavoin. Tämän selvittämiseksi olisikin tärkeää jatkossa pyrkiä siihen, että jokaisesta perheestä vastaisivat molemmat vanhemmat. Yhteiskunnan ja vanhemmuuden roolien muuttuessa olisi myös hyvä pohtia otoksen inklusiivisuutta. Tässä tutkimuksessa mukana oli vain heteropareja, mutta silti perinteisen äiteihin ja isiin jakamisen sijaan voisi jatkossa olla hedelmällisempää jakaa vanhempia ryhmiin myös roolien jakautumisen ja osallisuuden perusteella.

Yksi tutkimuksen vahvuuksista oli useiden, kirjallisuudessa aiemmin mainittujen, taustamuuttujien kontrolloiminen. Sosiaaliseen kompetenssiin liittyy kuitenkin useita suoria ja välillisiä tekijöitä, joita ei tässä tutkimuksessa ollut mahdollista huomioida. Esimerkiksi lapsen saaman hoivan määrä ja laatu (Cho & Lee, 2004), lapsen vanhempaan muodostama kiintymyssuhdetyyli (Youngblade & Belsky, 1992; Zhou ym., 2002) sekä lapsen temperamentti (Cho & Lee) sekä monet muut ympäristötekijät kuten vertaissuhteet ja varhaiskasvatus (Ladd & Sechler, 2013) saattavat vaikuttaa sosiaalisen kompetenssin kehitykseen. Toisaalta myös vanhemman oma temperamentti ja sosiaalinen kompetenssi saattavat olla sekä parisuhdetyytyväisyyden että lapsen sosiaalisen kompetenssin ja sen arvion taustalla niin geenien suoran kuin vuorovaikutuksen välillisen vaikutuksenkin kautta. Seuraavissa tutkimuksissa olisikin mielenkiintoista kontrolloida myös vanhemman oma sosiaalinen kompetenssi.

4.6 Johtopäätökset

Tässä tutkimuksessa havaittiin, että molempien vanhempien parisuhdetyytyväisyys laski lapsen syntymän jälkeen. Molemmilla vanhemmilla parisuhdetyytyväisyys oli

korkeimmillaan raskausaikana ja matalimmillaan lapsen ollessa 5-vuotias. Tulokset vahvistivat aiempaa käsitystä siitä, että äidin parisuhdetyytyväisyys vaikuttaa lapsen sosiaaliseen kompetenssiin pitkällä aikavälillä. Äitien parisuhdetyytyväisyys raskausajasta lähtien oli yhteydessä lapsen sosiaaliseen kompetenssiin viiden vuoden iässä, mutta kaikkien mallien selitysasteet olivat melko pieniä. Isien parisuhdetyytyväisyys taas ei vaikuttanut lapsen sosiaalisen kompetenssin kehittymiseen. Tutkimus antoi ensimmäisten joukossa viitteitä siitä, että vanhempien parisuhde ei vaikuta lapseen vain negatiivisesti lisäämällä ongelmakäyttäytymistä, vaan se voi myös parhaassa tapauksessa tukea prososiaalisuuden ja yhteistyötaitojen kehittymistä.

Tulokset korostavat parisuhteen huomioimisen tärkeyttä lapsen sosiaalisen kompetenssin kehityksessä. Koska parisuhteen vaikutus näkyi äideillä ja oli merkitsevä jo raskausaikana, voisivat parisuhteisiin keskittyvät interventiot olla otollisia jo ennen lapsen syntymää. Havaittu vaikutus oli kuitenkin suhteellisen pieni, joten lapsen prososiaalisuus vaatii selkeästi enemmänkin kuin pelkän hyvän parisuhteen vanhempien välillä. Korkea parisuhdetyytyväisyys saattaa kuitenkin toimia suojaavana tekijänä yhdessä muiden ympäristötekijöiden kanssa esimerkiksi haasteille altistavaa geeniperimää vastaan (Van Ryz ym., 2015). Koska parisuhdetyytyvyyden vaikutusmekanismit ovat melko monimutkaisia, tulisi tulevaisuuden tutkimuksessa keskittyä tarkemmin mahdollisiin yhteyttä välittäviin tekijöihin sekä laajemman kuvan saamiseen lapsen koko kasvuympäristöstä. Lisätiedon avulla voitaisiin tunnistaa paremmin lapsen suotuisaa kehitystä suojaavia tekijöitä ja kohdistaa tukitoimia entistä tarkemmin niitä tarvitseville perheille jo varhaisessa vaiheessa. Tutkimuksen tulosten perusteella sekä raskauden että lapsen ensimmäisten vuosien aikana olisi tärkeää kiinnittää huomiota vanhempien parisuhteen laatuun ja tukea parisuhdetta lapsen syntymän aiheuttamassa muutosvaiheessa.

Lähteet

- Ahonen, T. & Pulkkinen, L. (2014). Sosiaalisten taitojen kehitys. Teoksessa: Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppala, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys*. PS-kustannus.
- Amici, F., Röder, S., Kiess, W., Borte, M., Zenclussen, A. C., Widdig, A., & Herberth, G. (2022). Maternal stress, child behavior and the promotive role of older siblings. *BMC Public Health*, 22(1), 863.
- Anderson, S. R., Tambling, R. B., Huff, S. C., Heafner, J., Johnson, L. N., & Ketring, S. A. (2014). The development of a reliable change index and cutoff for the Revised Dyadic Adjustment Scale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 40(4), 525-534.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. General Learning Press.
- Becht, M. C., Van Erp, C. F., Teeuwisse, T. M., Van Heck, G. L., Van Son, M. J., & Pop, V. J. (2001). Measuring depression in women around menopausal age: Towards a validation of the Edinburgh Depression Scale. *Journal of Affective Disorders*, 63(1–3), 209–213.
- Behnke, A.O., MacDermid, S.M., Coltrane, S.L., Parke, R.D., Duffy, S., & Widaman, K.F. (2008). Family cohesion in the lives of Mexican American and European American parents. *Journal of Marriage and Family*, 70, 1045– 1059.
- Belsky, J., Youngblade, L., Rovine, M. & Volling, B. (1991). Patterns of marital change and parent-child interaction. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 487–498
- Bierman, K. L., & Welsh, J. A. (1997). Social relationship deficits. Teoksessa: E. J. Mash & L. G. Terdal (Toim.), *Assessment of childhood disorders*. New York: Guilford Press.
- Birditt, K. S., Hope, S., Brown, E., & Orbuch, T. (2012). Developmental trajectories of marital happiness over 16 years. *Research in Human Development*, 9(2), 126-144.
- Bogdan, I., Turliuc, M. N., & Candel, O. S. (2022). Transition to parenthood and marital satisfaction: A meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 13, 901362–901362.

- Bonds, D. D., & Gondoli, D. M. (2007). Examining the process by which marital adjustment affects maternal warmth: the role of coparenting support as a mediator. *Journal of Family Psychology*, 21(2), 288.
- Boyle, M. H., & Lipman, E. L. (2002). Do places matter? Socioeconomic disadvantage and behavioral problems of children in Canada. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70(2), 378.
- Busby, D. M., Christensen, C., Crane, D. R., & Larson, J. H. (1995). A revision of the Dyadic Adjustment Scale for use with distressed and nondistressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marital and family Therapy*, 21(3), 289-308.
- Caputi, M., Lecce, S., Pagnin, A., & Banerjee, R. (2012). Longitudinal effects of theory of mind on later peer relations: the role of prosocial behavior. *Developmental Psychology*, 48(1), 257.
- Carter, A. S., Briggs-Gowan, M. J., & Davis, N. O. (2004). Assessment of young children's social-emotional development and psychopathology: Recent advances and recommendations for practice. *Journal of child Psychology and Psychiatry*, 45(1), 109-134.
- Christopher, C., Umemura, T., Mann, T., Jacobvitz, D., & Hazen, N. (2015). Marital quality over the transition to parenthood as a predictor of coparenting. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 3636-3651.
- Cillessen, A. H., & Bellmore, A. D. (2022). Social competence in interactions with peers. Teoksessa: Smith, K., & Heart, C. H. (Toim.), *The Wiley-Blackwell Handbook of Childhood Social Development*. John Wiley & Sons Ltd.
- Cohen, J., Onunaku, N., Clothier, S., & Poppe, J. (2005). Helping young children succeed. *National Conference of State Legislatures*, 1–20.
- Coiro, M. J., & Emery, R. E. (1998). Do marriage problems affect fathering more than mothering? A quantitative and qualitative review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1, 23–40.

- Connell, A. M., & Goodman, S. H. (2002). The association between psychopathology in fathers versus mothers and children's internalizing and externalizing behavior problems: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 128 (5), 746–773.
- Cooke, J. E., Stuart-Parrigon, K. L., Movahed-Abtahi, M., Koehn, A. J., & Kerns, K. A. (2016). Children's emotion understanding and mother-child attachment: A meta-analysis. *Emotion*, 16(8), 1102.
- Cox, J. L., Holden, J. M., & Sagovsky, R. (1987). Detection of postnatal depression: Development of the 10-item Edinburgh postnatal depression scale. *The British Journal of Psychiatry*, 150(6), 782-786.
- Cox, John L., Chapman, G., Murray, D., & Jones, P. (1996). Validation of the Edinburgh postnatal depression scale (EPDS) in non- postnatal women. *Journal of Affective Disorders*, 39(3), 185–189.
- Crick, N. R., & Grotpeter, J. K. (1995). Relational aggression, gender, and social-psychological adjustment. *Child Development*, 66(3), 710-722.
- Croyle, K. L., & Waltz, J. (2002). Emotional awarenesss and couple's relationship satisfaction. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28(4), 435-444.
- Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2010). *Marital conflict and children: An emotional security perspective*. Guilford Press.
- Denham, S. (2006). Social-emotional competence as support for school readiness: What is it and how do we assess it? *Early Education and Development*, 17, 57–89.
- Don, B. P., & Mickelson, K. D. (2014). Relationship satisfaction trajectories across the transition to parenthood among low-risk parents. *Journal of Marriage and Family*, 76(3), 677-692.
- Doss, B. D., Rhoades, G. K., Stanley, S. M. & Markman, H. J. (2009). The effect of the transition to parenthood on relationship quality: An 8-year prospective study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96, 601–619.
- Downey, D. B., Condron, D. J., & Yucel, D. (2015). Number of siblings and social skills revisited among American fifth graders. *Journal of Family Issues*, 36(2), 273-296.

- Duncombe, J., & Marsden, D. (1995). 'Workaholics' and 'whingeing women': Theorising intimacy and emotion work—the last frontier of gender inequality? *The Sociological Review*, 43(1), 150-169.
- Eid, M., Riemann, R., Angleitner, A., & Borkenau, P. (2003). Sociability and positive emotionality: Genetic and environmental contributions to the covariation between different facets of extraversion. *Journal of Personality*, 71, 319–346.
- Elliott, S., N. & Lang, S., C. (2004). Social skills training. Teoksessa C. Spielberger (toim.), *Encyclopedia of applied psychology* (Vol 3). Oxford: Elsevier.
- Erel, O., & Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118(1), 108.
- Fay-Stammbach, T., Hawes, D. J., & Meredith, P. (2014). Parenting influences on executive function in early childhood: A review. *Child development perspectives*, 8(4), 258-264.
- Feeney, J. A. (2002). Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study. *Personal Relationships*, 9(1), 39–55.
- Feinberg, M.E. (2002). Coparenting and the transition to parenthood: A framework for prevention. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 5, 173– 195.
- Feldman, R. (2009). The development of regulatory functions from birth to 5 years: Insights from premature infants. *Child Development*, 80(2), 544-561.
- Feldman, S. S., & Wentzel, K. R. (1995). Relations of marital satisfaction to peer outcomes in adolescent boys: A longitudinal study. *The Journal of Early Adolescence*, 15(2), 220-237.
- Fincham, F. D., & Beach, S. R. (1999). Conflict in marriage: Implications for working with couples. *Annual Review of Psychology*, 50(1), 47-77.
- Fincham, F. D., & Osborne, L. N. (1993). Marital conflict and children: Retrospect and prospect. *Clinical Psychology Review*, 13(1), 75–88.
- Fincham, F., Rogge, R., & Beach, S. (2018). Relationship Satisfaction. Teoksessa: A. Vangelisti & D. Perlman (Toim.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 422-436). Cambridge University Press.

- Fishman, E. A., & Meyers, S. A. (2000). Marital satisfaction and child adjustment: Direct and mediated pathways. *Contemporary Family Therapy*, 22, 437-452.
- Fortin, A., Paradis, A., Lapierre, A., & Hébert, M. (2020). Validation of the French-Canadian adaptation of the conflict resolution styles inventory for adolescents in dating relationships. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 52(4), 337.
- Frankel, L. A., Umemura, T., Jacobvitz, D., & Hazen, N. (2015). Marital conflict and parental responses to infant negative emotions: Relations with toddler emotional regulation. *Infant Behavior and Development*, 40, 73-83.
- Gibson, J., McKenzie-Mcharg, K., Shakespeare, J., Price, J., & Gray, R. (2009). A systematic review of studies validating the Edinburgh Postnatal Depression Scale in antepartum and postpartum women. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 119(5), 350– 364.
- Gibson, J., McKenzie-McHarg, K., Shakespeare, J., Price, J., & Gray, R. (2009). A systematic review of studies validating the Edinburgh postnatal depression scale in antepartum and postpartum women. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 119(5), 350-364.
- Goodman, R. (2001). Psychometric properties of the strengths and difficulties questionnaire. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 40(11), 1337-1345.
- Goodman, S. H., Rouse, M. H., Connell, A. M., Robbins Broth, M., Hall, C. M., & Heyward, D. (2011). Maternal depression and child psychopathology: A meta- analytic review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14 , 1– 27.
- Gottman, J. M. (1999). *The marriage clinic: A scientifically based marital therapy*. New York: Norton.
- Gottman, J. M., & Katz, L. F. (1989). Effects of marital discord on young children's peer interaction and health. *Developmental Psychology*, 25, 373-381.
- Gross, J., Stern, J., Brett, B., & Cassidy, J. (2017). The multifaceted nature of prosocial behavior in children: Links with attachment theory and research. *Social Development*, 26(4), 661-678.
- Halle, T. G., & Darling-Churchill, K. E. (2016). Review of measures of social and emotional development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 45, 8-18.

- Harold, G. T., Elam, K. K., Lewis, G., Rice, F., & Thapar, A. (2012). Interparental conflict, parent psychopathology, hostile parenting, and child antisocial behavior: Examining the role of maternal versus paternal influences using a novel genetically sensitive research design. *Development and Psychopathology*, 24(4), 1283-1295.
- Işık, R. A., & Kaya, Y. (2022). The relationships among perceived stress, conflict resolution styles, spousal support and marital satisfaction during the COVID-19 quarantine. *Current Psychology*, 41(6), 3328-3338.
- Jones, D. E., Greenberg, M., & Crowley, M. (2015). Early social-emotional functioning and public health: The relationship between kindergarten social competence and future wellness. *American Journal of Public Health*, 105(11), 2283-2290.
- Junttila, N. (2015). *Kavereita nolla*. Tammi.
- Karlsson, L., Tolvanen, M., Scheinin, N. M., Uusitupa, H. M., Korja, R., Ekholm, E., ... FinnBrain Birth Cohort Study Group. (2018). Cohort profile: The FinnBrain Birth Cohort Study (FinnBrain). *International Journal of Epidemiology*, 47(1), 15-16j.
- Kaukiainen, A., Junttila, N., Kinnunen, R. & Vauras, M. (2005). *Mask -Monitaho arviointi sosiaalisesta kompetenssista*. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kim, J., Carlson, G. A., Meyer, S. E., Bufferd, S. J., Dougherty, L. R., Dyson, M. W., Laptook, R. S., Olino, T. M., & Klein, D. N. (2012). Correlates of the CBCL-dysregulation profile in preschool-aged children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 53(9), 918-926.
- Kitzmann, K.M. (2000). Effects of marital conflict on subsequent triadic family interactions and parenting. *Developmental Psychology*, 36, 3– 13.
- Knopp, K., Rhoades, G. K., Allen, E. S., Parsons, A., Ritchie, L. L., Markman, H. J., & Stanley, S. M. (2017). Within-and between-family associations of marital functioning and child well-being. *Journal of Marriage and Family*, 79(2), 451-461.
- Korja, R., Piha, J., Otava, R., Lavanchy-scaiola, C., Ahlqvist-Björkroth, S., Aromaa, M., & STEPS-study. (2016). Mother's marital satisfaction associated with the quality of mother-father-child triadic interaction. *Scandinavian Journal of Psychology*, 57(4), 305-312.

- Ladd, G. (2005). *Children's peer relations and social competence: A century of progress*. Yale University Press.
- Ladd, G. W., & Sechler, C. M. (2013). Young children's peer relations and social competence. In *Handbook of research on the education of young children* (pp. 47-80). Routledge.
- LaFreniere, P., Masataka, N., Butovskaya, M., Chen, Q., Auxiliadora Dessen, M., Atwanger, K., Schreiner, S., Montirosso, R., Frigerio, A. (2002). Cross-Cultural Analysis of Social Competence and Behavior Problems in Preschoolers. *Early Education and Development*, 13(2), 201–220.
- Lansford, J. E., Rothenberg, W. A., Jensen, T. M., Lippold, M. A., Bacchini, D., Bornstein, M. H., ... & Al-Hassan, S. M. (2018). Bidirectional relations between parenting and behavior problems from age 8 to 13 in nine countries. *Journal of Research on Adolescence*, 28(3), 571-590.
- Leerkes, E. M., Blankson, A. N., & O'Brien, M. (2009). Differential effects of maternal sensitivity to infant distress and nondistress on social-emotional functioning. *Child Development*, 80(3), 762-775.
- Lehtola, S., Tuulari, J. J., Karlsson, L., Parkkola, R., Karlsson, H., & Scheinin, N. M. (2016). Miten varhainen stressi vaikuttaa aivojen kehitykseen. *Duodecim*, 132, 1345-1351.
- Liu, C., Cnattingius, S., Bergström, M., Östberg, V., & Hjern, A. (2016). Prenatal parental depression and preterm birth: A national cohort study. *BJOG: An International Journal of Obstetrics & Gynaecology*, 123(12), 1973-1982.
- Loscocco, K., & Walzer, S. (2013). Gender and the culture of heterosexual marriage in the United States. *Journal of Family Theory & Review*, 5(1), 1-14.
- Lower, L.M. (2005). Couples with young children. Teoksessa: Harway, M. (Toim.), *Handbook of couples therapy*. John Wiley & Sons Incorporated.
- MacGowan, T. L., & Schmidt, L. A. (2021). Helping as prosocial practice: Longitudinal relations among children's shyness, helping behavior, and empathic response. *Journal of Experimental Child Psychology*, 209, 105154.

- Mark, K. M., & Pike, A. (2017). Links between marital quality, the mother–child relationship and child behavior: A multi-level modeling approach. *International Journal of Behavioral Development*, 41(2), 285-294.
- Matijasevich, A., Munhoz, T. N., Tavares, B. F., Barbosa, A. P. P. N., da Silva, D. M., Abitante, M. S., Dall’Agnol, T. A., Santos, I. S. (2014). Validation of the Edinburgh postnatal depression scale (EPDS) for screening of major depressive episode among adults from the general population. *BMC Psychiatry*, 14(1), 284.
- McHale, J. P. (2007). *Charting the bumpy road of coparenthood: Understanding the challenges of family life*. Zero to Three.
- Meltzer, A. L., McNulty, J. K., Jackson, G. L., & Karney, B. R. (2014). Sex differences in the implications of partner physical attractiveness for the trajectory of marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 106(3), 418–428.
- Merrel, K. (1993). Using behavior rating scales to assess social skills and antisocial behavior in school settings. *School Psychology Review*, 22, 115–134.
- Mitnick, D. M., Heyman, R. E., & Smith Slep, A. M. (2009). Changes in relationship satisfaction across the transition to parenthood: A meta-analysis. *Journal of Family Psychology*, 23(6), 848.
- Monahan, K. (2008). *The development of social competence from early childhood through middle adolescence: Continuity and accentuation of individual differences over time*. Temple University.
- Morrill, M. I., Hines, D. A., Mahmood, S., & Cordova, J. V. (2010). Pathways between marriage and parenting for wives and husbands: The role of coparenting. *Family Process*, 49(1), 59-73.
- Morris, A. R., Aviv, E. C., Khaled, M., Corner, G. W., & Saxbe, D. E. (2022). Prenatal romantic relationship satisfaction predicts parent–infant bonding for fathers, but not mothers. *Couple and Family Psychology: Research and Practice*, 11(3), 244–253.
- Newton, E. K., Laible, D., Carlo, G., Steele, J. S., & McGinley, M. (2014). Do sensitive parents foster kind children, or vice versa? Bidirectional influences between children’s prosocial behavior and parental sensitivity. *Developmental Psychology*, 50(6), 1808.

- Newton, E. K., Thompson, R. A., & Goodman, M. (2016). Individual differences in toddlers' prosociality: Experiences in early relationships explain variability in prosocial behavior. *Child Development*, 87(6), 1715-1726.
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L., & Ruoppila, I. (2014). *Ihmisen psykologinen kehitys* (5., uud. p. 7. p.). PS-kustannus.
- Obradović, J., van Dulmen, M. H., Yates, T. M., Carlson, E. A., & Egeland, B. (2006). Developmental assessment of competence from early childhood to middle adolescence. *Journal of Adolescence*, 29(6), 857-889.
- O'Connor, T., Heron, J., Golding, J., Beveridge, M., & Glover, V. (2002). Maternal antenatal anxiety and children's behavioural/emotional problems at 4 years: Report from the Avon longitudinal study of parents and children. *The British Journal of Psychiatry*, 180(6), 502-508.
- Panula, V., Junttila, N., Aromaa, M., Rautava, P., & Räihä, H. (2020). Parental psychosocial well-being as a predictor of the social competence of a child. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 3004-3019.
- Peltz, J. S., Rogge, R. D., & Sturge-Apple, M. L. (2018). Transactions within the family: Coparenting mediates associations between parents' relationship satisfaction and the parent-child relationship. *Journal of Family Psychology*, 32(5), 553.
- Poikkeus, A-M. (1997). Lasten toverisuhteet ja sosiaaliset taidot. Teoksessa: Lyytinen, P., Korkiakangas, M., & Lyytinen, H. (Toim). *Näkökulmia kehityspsykologiaan: Kehitys kontekstissaan* (s. 122-138). WSOY.
- Ramchandani, P. G., O'Connor, T. G., Evans, J., Heron, J., Murray, L., & Stein, A. (2008). The effects of pre-and postnatal depression in fathers: a natural experiment comparing the effects of exposure to depression on offspring. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49(10), 1069-1078.
- Røsand, G. M. B., Slinning, K., Eberhard-Gran, M., Røysamb, E., & Tambs, K. (2011). Partner relationship satisfaction and maternal emotional distress in early pregnancy. *BMC Public Health*, 11, 1-12.

- Salo, S. J., Lipsanen, J. O., Sourander, J., Pajulo, M., & Kalland, M. (2022). Parental relationship satisfaction, reflective functioning, and toddler behavioral problems: A longitudinal study from pregnancy to 2 years postpartum. *Frontiers in Psychology, 13*, 904409.
- Santos, A., Vaughn, B., Peceguina, I., & Daniel, J. (2014). Longitudinal stability of social competence indicators in a Portuguese sample: Q-sort profiles of social competence, measures of social engagement, and peer sociometric acceptance. *Developmental Psychology, 50*(3), 968.
- Saxbe, D., Rossin-Slater, M., & Goldenberg, D. (2018). The transition to parenthood as a critical window for adult health. *American Psychologist, 73*(9), 1190.
- Schachner, A. C., Newton, E. K., Thompson, R. A., & Goodman-Wilson, M. (2018). Becoming prosocial: The consistency of individual differences in early prosocial behavior. *Early Childhood Research Quarterly, 43*, 42-51.
- Segrin, C., Hanzal, A., & Domschke, T. J. (2009). Accuracy and bias in newlywed couples' perceptions of conflict styles and the association with marital satisfaction. *Communication Monographs, 76*(2), 207-233.
- Shulman, S., Tuval-Mashiach, R., Levran, E., & Anbar, S. (2006). Conflict resolution patterns and longevity of adolescent romantic couples: A 2-year follow-up study. *Journal of Adolescence, 29*(4), 575-588.
- Siffert, A., & Schwarz, B. (2011). Spouses' demand and withdrawal during marital conflict in relation to their subjective well-being. *Journal of Social and Personal Relationships, 28*(2), 262-277.
- Smart, D., & Sanson, A. (2001). Children's social competence: the role of temperament and behaviour, and their 'fit' with parents' expectations. *Family Matters, (59)*, 10-15.
- Solak Arabaci, M., & Demircioğlu, H. (2021). Investigating predictive effects of 5–6-year-old children's relationships with their parents and parents' marital satisfaction on children's relationships with their peers. *Early Child Development and Care, 191*(4), 640-653.

- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 15-28.
- Sroufe, L. A., Egeland, B., Carlson, E. A., & Collins, W. A. (2009). *The development of the person: The Minnesota study of risk and adaptation from birth to adulthood*. Guilford Press.
- Stone, L. L., Janssens, J. M., Vermulst, A. A., Van Der Maten, M., Engels, R. C., & Otten, R. (2015). The Strengths and Difficulties Questionnaire: Psychometric properties of the parent and teacher version in children aged 4–7. *BMC Psychology*, 3(1), 1-12.
- Strazdins, L., & Broom, D. H. (2004). Acts of love (and work) gender imbalance in emotional work and women's psychological distress. *Journal of Family Issues*, 25(3), 356-378.
- Stroud, C. B., Durbin, C. E., Wilson, S., & Mendelsohn, K. A. (2011). Spillover to triadic and dyadic systems in families with young children. *Journal of Family Psychology*, 25(6), 919.
- Sturge-Apple, M. L., Davies, P. T., Boker, S. M., & Cummings, E. M. (2004). Interparental discord and parenting: Testing the moderating roles of child and parent gender. *Parenting: Science and practice*, 4(4), 361-380.
- Tissera, H., Auger, E., Séguin, L., Kramer, M. S., & Lydon, J. E. (2021). Happy prenatal relationships, healthy postpartum mothers: A prospective study of relationship satisfaction, postpartum stress, and health. *Psychology & Health*, 36(4), 461-477.
- Twenge, J. M., Campbell, W. K., & Foster, C. A. (2003). Parenthood and marital satisfaction: A meta-analytic review. *Journal of Marriage and Family*, 65(3), 574-583.
- Van Hulle, C. A., Lemery-Chalfant, K., & Goldsmith, H. H. (2007). Genetic and environmental influences on socio-emotional behavior in toddlers: An initial twin study of the Infant–Toddler Social and Emotional Assessment. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48, 1014–1024.
- Van Ryzin, M. J., Leve, L. D., Neiderhiser, J. M., Shaw, D. S., Natsuaki, M. N., & Reiss, D. (2015). Genetic influences can protect against unresponsive parenting in the prediction of child social competence. *Child Development*, 86(3), 667-680.

- Wang, L., & Crane, D. (2001). The relationship between marital satisfaction, marital stability, nuclear family triangulation, and childhood depression. *American Journal of Family Therapy*, 29, 337–347.
- Weissman, S. H., & Cohen, R. S. (1985). The parenting alliance and adolescence. *Adolescent Psychiatry*, 12, 24–45.
- Wight, R. G., Botticello, A. L., & Aneshensel, C. S. (2006). Socioeconomic context, social support, and adolescent mental health: A multilevel investigation. *Journal of Youth and Adolescence*, 35(1), 109-120.
- Williamson, H. C., & Lavner, J. A. (2020). Trajectories of marital satisfaction in diverse newlywed couples. *Social Psychological and Personality Science*, 11(5), 597-604.
- Wu, C., Zhang, Q., Liu, S., Wang, L., & Zhao, Q. (2023). Child executive function linking marital adjustment to peer nominations of prosocial behavior. *Journal of Marriage and Family*, 85(3), 829-844.
- Youngblade, L. M., & Belsky, J. (1992). Parent-child antecedents of 5-year-olds' close friendships: A longitudinal analysis. *Developmental psychology*, 28(4), 700.
- Yu, J. J. (2023). Marital satisfaction and parental warmth in predicting children's peer social competence. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 85, 101499
- Yuksel, M., & Canel, A. N. (2012). The analysis of social competency and anti-social behaviors of children aged between 4 and 5 from the perspective of marital satisfaction and some other variables. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 4973-4980.
- Zhou, Q., Eisenberg, N., Losoya, S. H., Fabes, R. A., Reiser, M., Guthrie, I. K., Murphy, B. C., Cumberland, A. S., & Shepard, S. A. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: A longitudinal study. *Child Development*, 73(3), 893-915.